

RUIMTE MAKEN VOOR TALENT: VU VISIE OP FLEXIBILISERING VAN HET ONDERWIJS

VU-visie op flexibilisering van onderwijs

STATUS	Vastgesteld door het CvB op 20 december, na consultatie van STOK en OPO
VERSIE:	definitief
AUTEUR	Wergroep 'visievorming flexibilisering van het onderwijs'
OPDRACHTGEVER	College van Bestuur
DATUM	20.12.2022
VERSPREIDING	OPO, USR, OR, VU.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Afkortingen en Begrippen	7
1. Inleiding	9
2. Verkenning van het begrip flexibilisering.....	10
2.1 <i>Waarom willen we een Visie op Flexibilisering van onderwijs?</i>	10
2.1.1 Aanleiding	10
2.1.2 Onderwijs in transitie	11
2.1.3 Ontwikkelingen in Nederland	11
2.1.4 Gemeenschappelijke onderwijsagenda met de EU	12
2.1.5 Studenten vragen om meer flexibilisering	13
2.1.6 Kansen flexibilisering voor de VU	13
2.2 <i>Wat is flexibilisering van onderwijs?</i>	15
2.3 <i>Welke flexibiliseringsdimensies zien we bij de VU?</i>	16
2.3.1 Flexibel in inhoud	16
2.3.2 Flexibiliteit in eenheid, vorm, tijd, tempo en plaats.....	17
2.3.3 Conclusie.....	17
3. Flexibilisering van VU Onderwijs - Visie	18
3.1 <i>Wanneer past Flexibilisering bij de VU?</i>	18
3.1.1 Uitgangspunt 1 Talent ontwikkelen.....	18
3.1.2 Uitgangspunt 2 wetenschappelijke vorming bevorderen	19
3.1.3 Uitgangspunt 3 Talentbeleid verbreden	19
3.1.4 Uitgangspunt 4 Passende aansluiting.....	19
3.1.5 Uitgangspunt 5 Samenwerkend leren	20
3.2 <i>Wat is onze visie op flexibilisering van onderwijs aan de VU?</i>	20
3.2.1 Toelichting visie	20
3.2.2 Visie 2023-2030	21
3.3 <i>Welke flexibiliseringsmogelijkheden bieden we studenten?</i>	27
4 Wat is dan nodig en hoe komen we daar?	31
4.1 <i>Randvoorwaarden</i>	31
4.1.1 Studentbegeleiding.....	31
4.1.2 Keuze-informatie en informatiesystemen.....	32
4.1.3 Inzet en vaardigheden van docenten	32
4.1.4 Curriculumontwerp	33
4.1.5 Groepsvorming	33
4.1.6 Onderwijsplanning.....	33
4.1.7 Governance en verantwoordelijkheden	33
4.1.8 Werkdruk en middelen.....	34
4.1.9 Kwaliteitszorg	34
4.2 <i>Roadmap voor de implementatie van de visie</i>	34
4.2.1 Kortetermijndoelen (2023-2025).....	34
4.2.2 Langetermijndoelen (2025-2030)	35
Bijlage 1. Overzicht gesprekspartners.....	36
Bijlage 2. Overzicht bronnen	37

SAMENVATTING

De wereld is in beweging, de lokale samenleving verandert continu en maatschappelijke problemen worden steeds complexer. Dit vraagt om het multi- en interdisciplinair opleiden van mensen die zich goed kunnen aanpassen in een steeds dynamischer werkveld. Het bieden van veel flexibeler in te richten onderwijs met mogelijkheden voor zogenaamde cross-overtracks, waarbij inhoud voorop staat en inclusie een gegeven is, speelt hierop in.

De VU-visie op flexibilisering is uitgewerkt aan de hand van vijf karakteristieke op de VU-onderwijsvisie gebaseerde uitgangspunten (§3.1), (langs een aantal flexibiliseringsdimensies, waaronder inhoud en vorm (§2.2-§2.3)). We staan voor een inclusieve en interdisciplinaire aanpak waarmee we lerenden toerusten om in een continu veranderende samenleving complexe maatschappelijke problemen aan te pakken. We verduidelijken de visie (§3.2) door verschillende studenttypen aan de VU te presenteren (§3.3), waarna we eindigen met een overzicht van randvoorwaarden (H4).

De visie is geschreven door de werkgroep 'visie op flexibilisering van het onderwijs', na een uitgebreide gespreksronde binnen en buiten de VU (bijlage 1 overzicht gesprekspartners). Insteek is geweest om te kijken wat we als VU nu al kunnen realiseren, binnen de huidige wetgeving. De focus ligt op de periode 2023-2030.

UITGANGSPUNTEN VISIE FLEXIBILISEREN ONDERWIJS

We vinden dat flexibilisering moet aansluiten bij de kernwaarden en ambities van onze universiteit en ten dienste staat van de Onderwijsvisie van de VU. Daarom hebben we uitgangspunten geformuleerd als voorwaardelijk kader van waaruit we onze flexibiliseringsambities formuleren. Die uitgangspunten zijn:

1. Flexibilisering van onderwijs staat altijd in het teken van **talentontwikkeling**: we helpen studenten hun weg te vinden en zich academisch én persoonlijk te ontplooiën: 'Je wordt niet iets maar iemand'.
2. Flexibilisering versterkt de **wetenschappelijke vorming** van studenten, waarbij kritische oordeelsvorming de kern is en hun maatschappelijke betrokkenheid bevordert.
3. Flexibilisering faciliteert een **breder invulling** van ons **talentbeleid** met oog voor inclusie en het studentsucces van alle type lerenden.
4. Flexibilisering zorgt voor een beter **passende aansluiting** op het (inter)nationale academische en professionele werkveld, en de snel veranderende ontwikkelingen die zich daar afspelen.
5. Flexibilisering staat ten dienste van **samenwerkend leren** – in contact met elkaar op de campus en online – en vereist een grote nadruk op verbondenheid in een gemeenschap.

We kiezen bewust voor gestructureerde flexibiliseringsmogelijkheden en niet voor onbeperkte keuzevrijheid voor iedereen. De keuzemogelijkheden liggen vooraf vast en zijn bedoeld voor groepen studenten. Want wetenschappelijke vorming gedijt vooral met elkaar, op de campus en online. Als maatwerk nodig is, bekijken we wat wel en niet mogelijk en wenselijk is.

VISIE 2023-2030

Wij maken ruimte voor de ontwikkeling van talent en passie

Gedegen academische kennis, kritische oordeelsvorming en *A Broader Mind* ontwikkelen is de basis van ons onderwijs. Het is onze verantwoordelijkheid om **alle** studerenden te helpen hun eigen talent te herkennen, hun passies na te jagen en hen te stimuleren ruimte te nemen voor passie én talent. Deze invulling van flexibilisering maakt het VU-talentbeleid – nu vooral gericht op prestaties en excellentie – uitdagender, rijker en beter passend bij onze kernwaarden. Flexibilisering maakt het bovendien mogelijk dat studeren beter samengaat met de ontwikkeling van talent en passie buiten de academie: in het maatschappelijke veld, bestuur, de cultuursector of in (top)sport. Of om talent te ontwikkelen, ondanks zorgtaken, functionele of praktische beperkingen.

Daarnaast spelen we met flexibiliseren beter in op ontwikkelingen in en behoeften vanuit de samenleving en het werkveld. Denk aan multi- en interdisciplinaire opleidingstrajecten, meer academisch leren in de praktijk en het gepersonaliseerd opleiden in competenties.

Ten slotte blijft de binding met de VU en medestudenten van even groot belang, net als de nadruk op brede persoonsvorming en samenwerkend leren. Studenten leren zo meer regie te nemen over hun leerroute en competenties. Daarmee ontplooien zij ook hun talent en passie, en de bekwaamheid om hun opgedane vaardigheden later toe te passen als professional.

Wij flexibiliseren de leerinhoud van bachelorcurricula

Als brede universiteit met onderwijs dat plaatsvindt op één fysieke campus en een uitgebreid internationaal netwerk heeft de VU een uitstekende uitgangspositie om onderwijs te verbreden. Juist voor bachelorstudenten is dit interessant. Zij krijgen tijd om hun ambities te onderzoeken door te verbreden en/of verdiepen, en hebben ruimte om keuzes te maken of bij te stellen. Zo ontdekken ze beter waar hun talent en passie liggen, vinden ze de juiste opleiding en vermindert studie-uitval.

Hiervoor introduceren we *cross-overtracks*. Dit zijn voorgestructureerde trajecten die andere inhoudelijke combinaties mogelijk maken, over disciplinaire en facultaire grenzen van de bestaande bacheloropleidingen heen. Dezelfde cross-overtrack wordt bij twee of meer bacheloropleidingen van verschillende faculteiten aangeboden. Studenten kunnen als dat nodig is vroegtijdig hun studieroute verleggen of afstuderen voor een ander diploma dan waarvoor ze zijn gestart. Ook kunnen we op termijn kijken hoe we cross-overs kunnen vormgeven met andere (internationale) universiteiten.

Daarnaast zien we kansen voor nieuwe verbredende (universiteits)minoren om een vervolgroute in een master van een andere faculteit of (internationale) universiteit beter te faciliteren. Ook willen we het voor studenten toegankelijker maken om keuzevakken te volgen bij een andere (internationale) universiteit. Tot slot willen we studenten vaker in een setting van een academische werkplaats met elkaar in de praktijk laten leren. Zo versterken studenten bovendien hun transferabele vaardigheden.

Wij flexibiliseren de vorm en tijd van masterprogramma's

Voor masterstudenten en werkenden is vooral flexibiliteit in tijd en vorm interessant. In de masterfase specialiseren studerenden zich immers verder in de context van de praktijk of het onderzoek en is de aansluiting op de loopbaan nabij of al gerealiseerd. We willen waar mogelijk en wenselijk meer deeltijdprogramma's aanbieden en initiële masters modulariseren. Zo brengen we studentgroepen samen die zich in verschillende levensfasen bevinden, stimuleren we professionals om nog een diploma te behalen en bevorderen we kruisbestuiving tussen opleiding en werkveld.

Voor de meer op het beroep gerichte masteropleidingen ondersteunen we met praktijkleren een organische overgang van studie naar beroep. Daarnaast willen we het vaardighedenonderwijs meer vraaggestuurd inrichten zodat studenten *die* (transferabele) vaardigheden verder ontwikkelen, waar zij persoonlijk behoefte aan hebben.

Wij bieden flexibele oplossingen voor specifieke studenten

Ook voor studenten met een functionele of praktische beperking of een bijzondere (neven)activiteit willen wij het toegankelijker maken hun talent en passie te ontwikkelen, binnen en buiten de VU. Denk aan studenten met een bijzonder actieve taak in het maatschappelijk veld, bestuur, de cultuursector of topsport. Of chronisch zieken, mantelzorgers en studenten met een functiebeperking. Een meer flexibele inrichting van de opleiding biedt hun uitkomst. Daarbij willen we voor hen onderwijs en toetsing op afstand vaker mogelijk maken. Rekening houdend met het belang van wetenschappelijke vorming en samenwerkend leren, bekijkt de opleiding welk maatwerk mogelijk en wenselijk is.

Wij bieden programma's die studenten extra uitdagen

Studenten die extra uitdaging zoeken, faciliteren we momenteel al met honoursprogramma's en incidentele mogelijkheden om een dubbele studieroute te volgen. Flexibilisering geeft een nieuwe impuls aan dubbele studieroutes die tot bi-diplomering leiden, op bachelor- en masterniveau. Het opent ook de deur naar een nieuwe uitdagende vorm: een dubbele major van combinaties die een interessante cross-over is van disciplines voor studenten die zich willen verbreden én verdiepen.

Wij bieden vrije (individuele) vormen van flexibilisering; gepersonaliseerd en op maat

In uitzonderlijke gevallen kan een *individuele* student via diplomering met een vrij programma ook vooraf een eigen opleidingstraject samenstellen. Een opleiding moet wel als zodanig herkenbaar blijven zodat diplomering mogelijk blijft. Dit vraagt intensieve begeleiding en maatwerk.

AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN

Verklaring afkortingen

CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
EEA	European Education Area
FLOW	VU visie op onderwijslogistiek voor flexibiliseren onderwijs
LLO	Leven Lang Ontwikkelen
MOOCs	Massive Open Online Courses
NRO	Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek
NVAO	Nederland-Vlaamse Accreditatieorganisatie
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Open Educational Resources
SLM	Student Lifestyle Management
SER	Sociaal-Economische Raad
UNL	Universiteiten van Nederland
VH	Vereniging Hogescholen
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Begrippenlijst

Constructive alignment

Leerdoelen, leeractiviteiten en toetsing zijn met elkaar in lijn, gezien vanuit het niveau van het hele programma (opleiding).

Cross-overtrack

Een en dezelfde track wordt in verschillende opleidingen met verschillende CROHO-labels gevoegd. Dezelfde track kan tot verschillende diploma's leiden, afhankelijk waarvoor de student zich inschrijft. De track kan keuzemogelijkheden bieden door de minoren van de betreffende opleidingen daarbij te betrekken.

Eindtermen

Omschrijvingen van de kennis en vaardigheden waarover een leerling of student aan het eind van ieder onderwijsniveau moet beschikken.

Formeel leren – Informeel leren – Non formeel leren

Formeel leren gaat om bedoeld en gepland leren, in onderwijs dat kan leiden tot een erkend (wettelijk) diploma. Het eindresultaat van het leerproces staat van tevoren vast en is toetsbaar. Non-formeel leren is georganiseerd leren, maar wat minder gestructureerd en systematisch dan formeel leren. Het is niet gericht op het behalen van een erkend diploma of certificaat. Informeel leren is onbedoeld leren, in een georganiseerde setting of daarbuiten (is vaak een

bijproduct van activiteiten). Denk bijvoorbeeld aan werkplekleren, geïntegreerd in het werk of extra-curriculaire activiteiten.

Initieel onderwijs – Post initieel onderwijs

Initieel onderwijs is (bekostigd) onderwijs dat studenten voorbereidt op een start op de arbeidsmarkt. Post initieel onderwijs gaat om (onbekostigd) onderwijs voor studenten met substantiële werkervaring met als doel bijscholing of omscholing.

Microcredentials

‘Mini-diploma’s’ die worden afgegeven voor kleinere onderwijseenheden dan een opleiding en waarvan de kwaliteit geborgd is door de instelling. Het concept ‘microcredential’ is in ontwikkeling en heeft nog geen plek in de WHW.

Multidisciplinair – Interdisciplinair – Transdisciplinair

Multidisciplinair: een onderwerp bestuderen vanuit verschillende disciplines tegelijkertijd. Iedere discipline behoudt hierbij zijn eigen ‘blik’. Integratie van inzichten is niet het doel op zich.

Interdisciplinair: Gaat verder dan multidisciplinair: perspectieven of inzichten vanuit verschillende disciplines worden geïntegreerd. Vaak is er sprake van interactie en samenwerking.

Transdisciplinair: Gaat verder dan interdisciplinair; inzichten uit verschillende disciplines én uit de praktijk worden geïntegreerd. Het doel is om bij te dragen aan een oplossing voor een complex vraagstuk uit de praktijk/samenleving.

1. INLEIDING

Opdracht en werkgroep

In december 2021 heeft het College van Bestuur opdracht gegeven om een VU visie op flexibilisering van onderwijs 2022-2030 te ontwikkelen, om richting te geven voor nadere besluitvorming en plannen met betrekking tot flexibilisering van onderwijs. Daartoe is een werkgroep gevormd onder voorzitterschap van Gerhard van de Bunt. De overige leden waren Freek Schmidt (portefeuillehouder onderwijs FGW), Mareanne Karssen (onderwijsdirecteur BETA), Jikke Bekker (beleidsadviseur onderwijskwaliteit), Hayke Everwijn (beleidsmedewerker onderwijs) en Harriet van Daal (projectsecretaris).

Ten behoeve van de visievorming heeft de werkgroep een uitgebreide gespreksronde gehouden binnen en buiten de VU. De VU-Leergang Onderwijskundig Leiderschap (LOL) editie 2021 heeft parallel aan het visietraject een advies uitgewerkt. Er is uitgewisseld met de LOL groep en hun advies is meegenomen in voorliggend document. Ook zijn focusgroepsgesprekken gehouden met studenten. In bijlage 1 is een overzicht te vinden van de gesprekspartners en in bijlage 2 staan de schriftelijke bronnen. Het kernteam van de strategielijn 'Toekomstbestendige Onderwijsvormen' fungeerde als gedelegeerd opdrachtgever, met Erna Klein Ikkink als voorzitter.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een verkenning van het begrip flexibilisering. Waarom hebben we een visie op flexibilisering van het onderwijs nodig? Welke dimensies van flexibilisering onderscheiden we? In hoofdstuk 3 formuleren we vijf uitgangspunten voor de VU visie op flexibilisering en werken we deze visie uit. We vatten samen voor welke doelgroepen we welke kansen zien die we met flexibilisering beter kunnen benutten.

Hoofdstuk 4 gaat kort in op de randvoorwaarden. Waar moeten we allemaal rekening mee houden, als we de verschillende vormen van flexibilisering willen faciliteren? Ook doen we een voorzet voor doelen voor 2025 en 2030.

Afbakening

Waar we het in deze visie hebben over (flexibilisering van) onderwijs, ligt de focus op initiële, geaccrediteerde opleidingen en niet op het huidige brede portfolio van (cursus)onderwijs voor professionals (LLO). Flexibilisering biedt echter veel kansen voor werkenden die zich een 'Leven Lang Ontwikkelen', in deze visie wordt LLO daarom beschouwd vanuit de vraag welke mogelijkheden flexibilisering van het initiële onderwijs biedt voor werkenden. We spreken regelmatig over 'lerenden' in plaats van 'studenten', omdat we bedoelen de groep werkenden en professionals te includeren. We bedoelen daar dus nadrukkelijk ook de LLO doelgroep.

2. VERKENNING VAN HET BEGRIIP FLEXIBILISERING

In dit hoofdstuk gaan we in op de aanleiding voor flexibilisering van onderwijs, wat we onder onderwijsflexibilisering verstaan en welke dimensies van flexibilisering we zien bij de VU.

2.1 WAAROM WILLEN WE EEN VISIE OP FLEXIBILISERING VAN ONDERWIJS?

2.1.1 AANLEIDING

Strategie VU 2020-2025

In het instellingsplan Strategie VU 2020-2025 is 'toekomstbestendige onderwijsvormen' een van de strategielijnen. 'Gepersonaliseerd leren' en 'leren op maat' zijn daar onderdeel van. Niet voor niets, want nationaal en internationaal zijn er veel ontwikkelingen op het gebied van flexibilisering van het onderwijs.

Flexibilisering is een vorm van onderwijsinnovatie. Deze vorm is niet nieuw bij de VU; faculteiten passen het in beperkte mate al toe. Door landelijke en Europese ontwikkelingen wordt opschaling ervan mogelijk nu de WHW wordt aangepast. Hiertoe heeft de overheid verschillende [experimenten](#) geïnitieerd; sommige zijn in een afrondende fase.

Werkveld verandert

We leiden onze studenten op tot reflectieve, kritische en geëngageerde academische professionals, die hun weg vinden in de complexe, globaliserende, diverse en steeds sneller veranderende wereld. Toenemende robotisering, automatisering en digitalisering veranderen de behoeften van de Nederlandse maatschappij. Volgens de SER zorgen deze technologische ontwikkelingen ervoor dat productie en werk over vijftig jaar er compleet anders uitzien¹.

Ook het snelle kennisverval², langer leven en later stoppen met werken, en groei in toepassingen en mogelijkheden van kunstmatige intelligentie en technologie, veranderen het werkveld³. De professional moet zich dan ook na het afstuderen blijven ontwikkelen om mee te blijven functioneren op de arbeidsmarkt.

Dat brengt het onderwijs in transitie en geeft spanning tussen het opleiden voor de huidige arbeidsmarkt en het veranderende werkveld, met beroepen en behoefte aan kennis en vaardigheden die nu nog niet bestaan.

¹ SER (2016) *Verkenning en werkagenda digitalisering; Mens en technologie: samen aan het werk*.

² Snelle kennisontwikkeling dan wel -veroudering: 25% van wat we nu weten is over twee jaar niet meer relevant (PWC 2018, *Life Long Learning in The Netherlands: how to stay relevant in the digital age*).

³ van Leersum, N. K., van Valkenburg, W. F., & Mudde, R. F. (2021). *De lerende als rode draad: Weten wat de (werkende) student nodig heeft*. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs, jaargang 28(2), p. 32.

2.1.2 ONDERWIJS IN TRANSITIE

Leertraditie verandert

De leertraditie in Nederland verandert⁴. Deze was gebaseerd op een lineaire, ofwel verticale opbouw van kennis. Lerenden gaan daarbij van basisonderwijs naar beroeps- of academisch onderwijs en stoppen zodra ze toetreden tot de beroepsbevolking. Flexibilisering van onderwijsaanbod maakt non-lineaire kennisopbouw mogelijk. Bij verschillende onderwijsinstellingen, in verschillende domeinen, in binnen- en buitenland, tijdens en na het afstuderen.

Advies Onderwijsraad

De Onderwijsraad heeft in 2021 geadviseerd om veel meer dan nu flexibel onderwijs op maat aan te bieden in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs dat recht doet aan de verschillen tussen leerlingen. Dat betekent dat leerlingen onderwijs kunnen volgen op verschillende niveaus en in wisselende groepen met de verrijking, verdieping en extra begeleiding die zij nodig hebben⁵. In het vo wordt ook gesproken over het afleggen van eindexamens op vakniveau, waardoor een leerling voor ieder vak op eigen niveau (bijvoorbeeld havo of vwo) de middelbare school afrondt.

Open Education

In navolging van Open Science wordt steeds vaker gesproken over Open Education⁶. Dit omvat meer dan alleen het aanbieden van MOOCs of het delen van leermateriaal⁷. Zo gaat het ook om:

- een mix van campusonderwijs en open online onderwijs te ontwikkelen door meer hergebruik van wat al open gedeeld wordt;
- vaker gezamenlijk open vormen van onderwijs ontwikkelen en realiseren, met andere instellingen voor hoger onderwijs in binnen- en buitenland én het beroepenveld;
- verschillende vormen van openheid te verbinden: open onderwijs (met open cursussen en OER), open science (met open access en open data), onder het paraplu begrip open innovatie⁸.

2.1.3 ONTWIKKELINGEN IN NEDERLAND

Strategische hoger onderwijs agenda

In de strategische hoger onderwijs agenda 'Houdbaar voor de toekomst'⁹ van het ministerie van OCW zijn vier ambities geformuleerd: (1) toegankelijker hoger onderwijs en studentsucces, (2) flexibel hoger onderwijs, (3) betere aansluiting op de arbeidsmarkt en de samenleving, en (4) regionale verankering en internationale samenwerking. Internationaal competitief blijven door samenwerken, vormt de leidraad. In de agenda wordt ook de relatie gelegd met Leven Lang Ontwikkelen. Met flexibel onderwijs kunnen instellingen ook (proactief) inspelen op de vraag van verschillende groepen lerenden waaronder ook professionals. De overheid wil een leven lang

⁴ Onderwijsraad 2022, *Later selecteren, beter differentiëren*

⁵ Onderwijsraad 2021, *Later selecteren, beter differentiëren*.

⁶ SURF 2015, Trendrapport open en online onderwijs.

⁷ [Verklaring en rapport Nationale Aanpak Digitale en Open Leermaterialen \(versnellingsplan.nl\)](#)

⁸ Schuwer, R. 2017 Open onderwijs: van commitment naar actie.

⁹ OCW (2019), *Houdbaar voor de toekomst, Strategische Hoger Onderwijs Agenda*.

ontwikkelen (LLO) stimuleren, onder meer met leerbudgetten. De agenda hecht ook veel belang aan Europese samenwerking om aansluiting te houden op de mondiale kennisvoorhoede. In het bestuursakkoord en de beleidsbrief¹⁰ ‘hoger onderwijs en wetenschap’ wordt de aandacht voor flexibilisering opnieuw onder de aandacht gebracht. De vraag hoe het stelsel zo goed mogelijk ruimte kan bieden voor flexibel hoger onderwijs, wordt tevens meegenomen in de toekomstverkenning hoger onderwijs en wetenschap die in het bestuursakkoord is aangekondigd.

Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT

In 2019 is het ‘Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT’ van SURF gestart. Dit vierjarige programma zet in op de versnelling van onderwijsinnovatie door digitalisering. Universiteiten, hogescholen en SURF werken samen om de aansluiting op de arbeidsmarkt te verbeteren, flexibilisering van onderwijs te stimuleren, en om met technologie¹¹ slimmer en beter te leren. Flexibilisering van onderwijs is een van de acht versnellingszones uit het programma.

In april 2022 heeft SURF een toekenning gekregen uit het Nationaal Groeifonds voor het programma [Digitaliseringsimpuls Onderwijs](#). Het programma maakt het mogelijk dat inschrijving op onderwijsaanbod van alle instellingen eenvoudiger wordt en dat alle leermaterialen en studieresultaten op één plek staan. Het programma is een initiatief van de MBO-Raad, Vereniging Hogescholen en UNL in samenwerking met SURF, NRO en andere partnerorganisaties. Eén van de twee eerst geformuleerde ‘transformatiehub’s richt zich op ‘wendbaar en efficiënt georganiseerd onderwijs’, met als doel een infrastructuur waarmee lerenden (16-99 jaar) over de grenzen van instellingen heen kunnen kiezen, inschrijven en behaalde resultaten kunnen uitwisselen.

Experimenten flexibel onderwijs

Het ministerie van OCW faciliteert experimenteren met vormen van flexibel onderwijs zoals in de pilot ‘flexstuderen’ waarin studenten per studiepunt kunnen betalen. In de pilot ‘Leeruitkomsten’ werkt een instelling niet met een vast leerprogramma, maar met leeruitkomsten waarin is uitgewerkt wat een student moet kennen en kunnen. Deze flexibele vormen worden verankerd in de WHW. Ook worden binnen het versnellingsplan en de UNL voorbeelden en handreikingen uitgewerkt voor de impact van flexibilisering op bijvoorbeeld onderwijslogistiek, kwaliteitszorg en studentbegeleiding. Zo wordt met de tweejarige pilot ‘[Microcredentials in LLO](#)’ in het versnellingsplan geleerd wat er nodig is om de uitgifte van ‘mini-diploma’s’ op vak- en moduleniveau mogelijk te maken, onder andere in de wetgeving.

2.1.4 GEMEENSCHAPPELIJKE ONDERWIJSAGENDA MET DE EU

De EU streeft ernaar om in 2025 een Europese Onderwijsruimte (EEA) tot stand te brengen zodat mobiliteit, erkenning van studieresultaten en het opzetten van partnerschappen eenvoudiger wordt.

Het Bolognaproces dat drempels tussen nationale onderwijsstelsels in de EU opheft, ligt aan de basis van de EEA. Met de Sorbonneverklaring (2017) gaf Emmanuel Macron het startsein om

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/06/17/aan-de-tweede-kamer-beleidsbrief-hoger-onderwijs-en-wetenschap>

¹¹ SURF Versnellingsplan 2019-2022.

‘Europese Universiteiten¹²’ te realiseren. Hiermee krijgen studenten meer kansen om in Europa kennis op te doen met een Europees en flexibel curriculum¹³. Inmiddels zijn alle Nederlandse universiteiten betrokken bij een *Europese Alliantie*, zo ook de VU¹⁴.

Om flexibilisering van het curriculum mogelijk te maken, wordt op nationaal en EU-niveau gewerkt aan de randvoorwaarden. Eind 2025 moeten volgens het EU-beleid ook *microcredentials* een structurele plek hebben in het hoger onderwijssysteem van de lidstaten. Deze ‘mini-diploma’s’ maken het voor studenten mogelijk om gebruik te maken van een Europees aanbod van vakken en modules om zo een persoonlijker studiepad te kunnen volgen.

2.1.5 STUDENTEN VRAGEN OM MEER FLEXIBILISERING

Uit landelijk onderzoek¹⁵ van SURF naar de behoeften van studenten uit met name het hbo, blijkt dat:

- de behoefte van studenten aan flexibiliteit heel divers is, net als de mate waarin zij graag flexibiliteit zien;
- studenten wel graag vrijheid in het samenstellen van hun opleiding hebben, maar niet onbegrensd;
- studenten zelf hun rooster willen kunnen samenstellen, en hun studie willen kunnen versnellen of vertragen;
- het aanbieden van deeltijdopleidingen vooral in de behoefte voorziet van professionals.

Uit de gesprekken die de werkgroep heeft gevoerd met VU-studenten ten behoeve van de visievorming, blijkt dat:

- studenten graag zien dat de VU meegaat in de trend om onderwijs te flexibiliseren;
- studenten behoefte hebben aan een gestructureerde basis in de opleiding, maar met mogelijkheden om te kiezen en uit te vinden in welke richting ze zich willen ontwikkelen – dit sluit duidelijk aan bij het tweede punt uit het landelijke onderzoek;
- studenten aan het begin van hun opleiding structuur in hun programma willen zien, meer vrijheid kan na het tweede jaar;
- studenten aangeven dat er nu al flexibiliseringsmogelijkheden zijn, maar dat deze nog onbekend zijn bij veel medestudenten en het veel tijd en energie kost om deze mogelijkheden te gebruiken;
- studenten graag naar de campus komen voor contact in groepsvormen, maar meer mogelijkheden wensen en verwachten om colleges online te volgen en om opgenomen colleges terug te kunnen kijken.

2.1.6 KANSEN FLEXIBILISERING VOOR DE VU

Flexibilisering biedt op meerdere manieren kansen voor de VU. Het kan leiden tot meer bewuste, intrinsiek gemotiveerde studenten, doordat zij de inhoud van hun opleiding kunnen

¹² Emmanuel Macron (2017) *Sorbonneverklaring*.

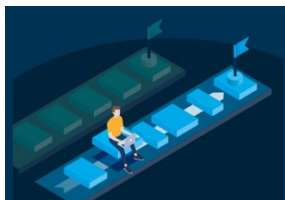
¹³ Olga Wessels ea (2021-04), *Ongekende kansen, de kracht van Europese samenwerking*.

¹⁴ [Aurora | European University Alliance \(aurora-universities.eu\)](https://aurora-universities.eu).

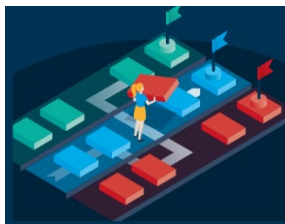
¹⁵ [Flexibilisering in het onderwijs: studentbehoeften \(versnellingsplan.nl\)](https://www.vu.nl/onderwijs/flexibilisering).

laten aansluiten op hun behoeften en interesses. Daarnaast doen studenten structurerende vaardigheden op. Door studenten aan te zetten om keuzes te maken, leren zij zelf regie te nemen over hun leerpad. Daar hebben zij later ook profijt van in hun ontwikkeling als professional. Verder sluit een flexibel curriculum aan bij ontwikkelingen in het p.o., vo en hbo waar flexibiliteit al meer gemeengoed is. De VU-student van de toekomst zal dus met andere verwachtingen en ontwikkelbehoeften aan een opleiding beginnen. Flexibilisering biedt ook kansen voor samenwerking, nationaal en internationaal; flexibel onderwijsaanbod maakt het eenvoudiger om met (internationale) partners onderwijs uit te wisselen¹⁶. Hierdoor kunnen naar verwachting meer VU-studenten buitenlandervaring opdoen, wordt bijgedragen aan de mixed classroom zonder onze campusfaciliteiten te zwaar te belasten, en vergroten we onze mogelijkheden om nog intensiever samen te werken met internationale partners.

In het versnellingsplan van SURF staat welke student-routes het versnellingssteam ziet voor flexibilisering van het onderwijs. Deze routes – zie onderstaande afbeelding – dienen als denkkader voor de VU Visie op Onderwijslogistiek voor Flexibel Onderwijs (FLOW 2022) en de Visie op Flexibilisering van Onderwijs.

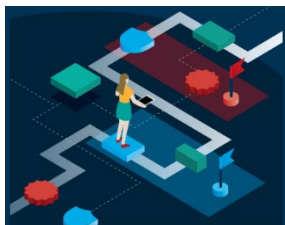
1. Eigen tempo: De student studeert aan één instelling binnen één programma maar kan de opleiding in eigen tempo doorlopen (versnellen of vertragen). De student kan studie combineren met belangrijke andere activiteiten zoals bijvoorbeeld een baan, startup, bestuurstaken of mantelzorg.

2. Buiten de gebaande paden: Mobiliteit over opleidings- en instellingsgrenzen heen wordt bevorderd, om de regie van de student op de wijze waarop hij zijn opleiding volgt te maximaliseren. De student kan een (substantieel) deel van zijn programma aan een andere opleiding, faculteit of instelling volgen zonder daarbij praktische drempels te ervaren. Mobiliteit tussen hbo en wo kan hier nadrukkelijk onderdeel van zijn.

3. Mijn diploma: laat het idee van een vooraf vastgesteld opleidingsprogramma los. Niet het programma bepaalt de ontwikkeling van de student, maar de ontwikkeling van de student zelf bepaalt vorm en inhoud van het programma. De student stelt kortcyclisch zijn eigen programma samen aan de hand van de (professionele) ontwikkeling die hij doormaakt, onder begeleiding van de onderwijsinstelling.

4. Modulair studeren: De student schrijft zich in voor modules en niet voor een volledig programma. Deze modules kunnen ook onderdeel zijn van een regulier programma, waardoor het niveau geborgd is. Als een diploma gewenst is, kan dit stapelen bijvoorbeeld afgerond worden met een verbindende thesismodule, waaraan vooraf duidelijke eisen zijn gesteld.

Afbeelding bewerking van: *Flyer SURF versnellingsplan – zone Flexibilisering*¹⁷

¹⁶ Een student kan bij de eigen thuisinstelling een vak bij een internationale partner volgen, dit onderdeel maken van zijn verplichte curriculum, en slechts ter afronding ervan kort, bijvoorbeeld 2 weken, bij de partner in het buitenland verblijven.

¹⁷ <https://www.versnellingsplan.nl/flexibilisering-van-het-onderwijs/#kennisbank-flexibilisering>

Visie op flexibilisering nodig

Flexibilisering biedt dus kansen, maar is geen doel op zich. De vraag is vervolgens waar de grenzen liggen, want de mogelijkheden zijn in theorie eindeloos. Welke rol neemt de VU in de ontwikkeling van studenten, hun ontwikkelbehoefte en de aansluiting op de behoeften van het werkveld en de samenleving? Dit alles vraagt om een visie van de VU die richting geeft voor de VU als geheel en kaders schept voor de besluitvorming en plannen om onderwijs te flexibiliseren.

2.2 WAT IS FLEXIBILISERING VAN ONDERWIJS?

Het begrip ‘flexibilisering van onderwijs’ omvat veel. Er is nog geen gangbare eenduidige definitie die (inter)nationaal gebruikt wordt. Door het begrip flexibilisering op te knippen in dimensies maken we inzichtelijk waar de VU flexibel in kan zijn en wat flexibel onderwijs dan inhoudt.

Flexibiliseringsdimensies

De basis voor het samenstel van dimensies is de handreiking van OCW¹⁸ uit 2016. Voor de VU-visie op flexibilisering van onderwijs hebben we gekozen voor zes van de zeven dimensies (zie voetnoot): inhoud, eenheid, vorm, plaats, tijd en tempo. Iedere dimensie beweegt zich op een samenhangend geheel van tegenstellingen dat in onderstaand schema is weergegeven, dit raakt tegelijkertijd het ‘waarom’ van flexibiliseren.

Een definitie van flexibilisering raakt verschillende dimensies en beweegt op samenhangend geheel tussen uitersten
1 INHOUD - standaard curriculum <-> gepersonaliseerd curriculum - verdiepend curriculum <-> verbredend curriculum - disciplinair <-> <i>multidisciplinair</i> <-> <i>interdisciplinair</i> <-> <i>transdisciplinair</i> - keuzeruimte binnen <-> buiten kennisdomein (discipline) - voltijd <-> deeltijd <-> duaal¹⁹ - initieel onderwijs (regulier onderwijs) <-> post-initieel onderwijs (LLO)
2 EENHEID - volledige opleiding (diplomagericht traject) <-> onderwijseenheid (certificaat cursus, ‘diplomering’ op moduleniveau, bv. micro-credentials) - continue leerlijn <-> geen leerlijn (losse module) - formeel onderwijs <-> non-formeel onderwijs <-> informeel onderwijs.
3 VORM - fysiek <-> hybride <-> online - leren in een groep <-> individueel leren - voorgeprogrammeerde werkvorm <-> werkvorm naar keuze - voorgeprogrammeerde toetsvorm <-> toetsvorm naar keuze - vast aanbod <-> op aanvraag

¹⁸ Ministerie van OCW (2016), [Handreiking pilots flexibilisering hoger onderwijs](#) hanteert 7 dimensies: inhoud, plaats, tijd, tempo, werkvormen, toetsing en begeleiding. Toetsing en begeleiding zijn uitwerkingen van dimensie vorm en daarom niet in de interviewgide opgenomen. De OCW-dimensie ‘werkvorm’ is in de guide onder de dimensie ‘vorm’ opgenomen die breder is dan de dimensie ‘werkvorm’. Bolhuis/Jonker 2018 heeft de OCW-dimensies gecomprimeerd tot 4 dimensies (wat, waar, wanneer, hoe). ‘Hoe’ betreft didactiek en toetsvormen.

¹⁹ Leren in relatie met beroepspraktijk.

4 PLAATS

- campus <- thuis -> werkplek
- VU <- andere instelling NL -> instellingen wereldwijd
- in de opleiding <- met de samenleving -> in de samenleving

5 TIJD

- voltijd <-> deeltijd
- vaste instroommomenten <-> flexibele instroommomenten
- volgorde van onderwijseenheden <-> vrij in de tijd te volgen onderwijseenheden
- overdag <-> avond <-> weekend <-> vakantieperiodes
- tijd- en plaatsafhankelijk leren en toetsen <-> tijd- en plaatsafhankelijk leren en toetsen

6 TEMPO

- nominaal studeren <-> versnellen/ vertragen
- flexibel in- en uitstappen (temporiseren)
- studeren in cohort <-> gefaseerd op eigen moment aan opleiding deelnemen

2.3 WELKE FLEXIBILISERINGSDIMENSIES ZIEN WE BIJ DE VU?

Uit onze gesprekken met faculteiten, studenten en diensten blijkt dat flexibilisering in onderwijs aan de VU al plaatsvindt. Opschaling ervan lijkt velen logisch en wenselijk. Met name op het gebied van talentontwikkeling in de meest brede zin biedt flexibilisering kansen.

Uitgangspunt voor flexibilisering is te allen tijde de student die we tot bloei willen brengen en waar iedereen een stapje extra voor wil zetten als dat nodig is.

2.3.1 FLEXIBEL IN INHOUD

Flexibiliseren op de dimensie inhoud zien de meeste stakeholders²⁰ als de belangrijkste dimensie. Vaak bieden opleidingen al enige flexibiliteit op inhoud. De opleidingen bieden bijvoorbeeld keuzeruimte in het curriculum, specialisatievakken, excellentieonderwijs (vakken en tracks), multi- en interdisciplinaire curricula. Sommige opleidingen worden hierin (nog) beperkt door beroepsvereisten die het werkveld stelt. Tegelijkertijd leiden deze eisen soms juist tot initiatieven om uitstroom breder te maken: meer differentiatiemogelijkheden, meer uitstroomroutes.

In de VU Onderwijsvisie²¹ vormen aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, academische verbreding en maatschappelijke oriëntatie de leidende principes voor de inhoud van het onderwijs, de manier waarop we onderwijs geven en voor de relatie tussen studenten, docenten en andere stakeholders. Centraal staat het uitgangspunt dat in iedere student talent schuilt, dat studenten zich voluit kunnen ontplooien en dat blijvend reflecteren op de eigen ontwikkeling hier deel van uitmaakt.

Flexibilisering langs de dimensie *inhoud* helpt om ruimte te maken voor deze ontplooiing en ontwikkeling. Door te flexibiliseren stimuleren opleidingen hun studerende en werkende

²⁰ Overzicht stakeholders in bijlage.

²¹ [Onderwijsvisie - Meer over - Vrije Universiteit Amsterdam \(vu.nl\)](https://www.vu.nl/onderwijsvisie).

talenten om buiten het gebaande pad te denken. Om een eigen weg te bewandelen, zich te verbreden of te verdiepen, met hun volgende stap in gedachten, en zo meer te bereiken dan ze voor mogelijk hielden.

2.3.2 FLEXIBILITEIT IN EENHEID, VORM, TIJD, TEMPO EN PLAATS

De perceptie²² is dat de dimensies eenheid, vorm, tijd, tempo en plaats een andere aard hebben, namelijk die van randvoorwaarden om te kunnen flexibiliseren op inhoud. Het gaat in deze dimensies om het *hoe*, *wanneer* en *waar*. Door hierin flexibel te zijn, is het mogelijk voor studenten om een inhoudelijk ander studiep pad te volgen, zonder dat de onderwijsactiviteiten op een precies passende tijd en plaats hoeven te zijn georganiseerd. Voorbeelden hiervan zijn dat lerenden (studenten en professionals) onderwijs kunnen volgen buiten een vast curriculum en dat zij stages of modules buiten de eigen universiteit en/of in het buitenland kunnen volgen.

Maar flexibilisering in eenheid, vorm, tijd, tempo en plaats hebben ook een waarde, zonder dat er flexibiliteit is op inhoud. Het maakt inclusie en talentontwikkeling mogelijk, bijvoorbeeld door het mogelijk te maken om:

- in deeltijd te studeren, zodat studeren beter kan worden gecombineerd met bijvoorbeeld werk of zorgtaken;
- meerdere studies naast elkaar te volgen;
- naast de academische opleiding ook talent in (top)sport, cultuur, bestuur of maatschappelijke betrokkenheid te ontwikkelen;
- ondanks een functionele of praktische beperking talent tot uiting te laten komen.

2.3.3 CONCLUSIE

De dimensie inhoud (*wat*) is voor de VU-stakeholders de belangrijkste dimensie; flexibilisering moet door inhoud gedreven zijn. Maar flexibilisering in eenheid, vorm, tijd, tempo en plaats hebben ook een waarde waar het inclusie en talentontwikkeling mogelijk maakt, los van de inhoud. Het uitgangspunt voor flexibilisering is te allen tijde de student die we tot bloei willen brengen en waar iedereen een stapje extra voor wil zetten als dat nodig is²³.

Flexibel zijn op inhoud is voor de VU-stakeholders de belangrijkste dimensie. Eenheid, vorm, tijd, tempo en plaats zijn randvoorwaarden voor flexibilisering op inhoud én zijn belangrijk om inclusie en talentontwikkeling te bevorderen, als studeren gecombineerd moet worden met werk, zorg, beperkingen of talentontwikkeling buiten de universiteit.

²² Op basis van de gesprekken met de stakeholders, zie bijlage 1.

²³ *Flexibilisering binnen de VU vanuit didactisch Perspectief*, Advies van de Leergang Onderwijskundig Leiderschap LOL 2021-2022.

3. FLEXIBILISERING VAN VU ONDERWIJS - VISIE

Op basis van de flexibiliseringsdimensies, formuleren we in dit hoofdstuk onze vijf uitgangspunten voor de VU-visie op flexibilisering en werken we deze visie vervolgens uit. Tot slot laten we in een schema zien hoe we flexibilisering van onderwijs bieden aan de studenttypen die de VU (nog) beter wil faciliteren.

3.1 WANNEER PAST FLEXIBILISERING BIJ DE VU?

De uitgangspunten voor onze visie op flexibilisering van onderwijs, zijn gebaseerd op:

- Strategie VU 2020-2025 (instellingsplan) en onze Onderwijsvisie 2020-2025;
- ideeën, wensen en ambities die zijn opgehaald door de VU-werkgroep tijdens gesprekken met interne en externe stakeholders;
- (inter)nationale trends en ontwikkelingen in het hoger onderwijs, werkveld en de samenleving;
- de visie zoals vastgesteld voor de onderwijslogistiek (FLOW);
- het advies van de VU-Leergang Onderwijskundig Leiderschap editie 2021, over flexibilisering van het onderwijs.

Dit heeft geleid tot de volgende 5 uitgangspunten:

1. Flexibilisering van onderwijs staat altijd in het teken van talentontwikkeling: we helpen studenten hun weg te vinden en zich academisch én persoonlijk te ontplooien: 'Je wordt niet iets maar iemand'.
2. Flexibilisering versterkt de wetenschappelijke vorming van studenten, waarbij kritische oordeelsvorming de kern is en hun maatschappelijke betrokkenheid bevordert.
3. Flexibilisering faciliteert een bredere invulling van ons talentbeleid, met oog voor inclusie en het studentsucces van *alle* type lerenden.
4. Flexibilisering zorgt voor een beter passende aansluiting op het (inter)nationale academische en professionele werkveld, en de snel veranderende ontwikkelingen die zich daarbinnen afspelen.
5. Flexibilisering staat ten dienste van samenwerkend leren – in contact met elkaar op de campus en online – en vereist een grote nadruk op verbondenheid in een gemeenschap.

We lichten de uitgangspunten nu een voor een toe.

3.1.1 UITGANGSPUNT 1 TALENT ONTWIKKELEN

Flexibilisering van onderwijs staat altijd in het teken van talentontwikkeling: we helpen studenten hun weg te vinden en zich academisch én persoonlijk te ontplooien: 'Je wordt niet iets maar iemand'.

De VU biedt studenten²⁴ en professionals de kans om hun passie en talenten (vaak hangen ze samen, maar niet altijd) te ontdekken, (verder) te ontwikkelen en tot bloei te laten komen. Elke student (starter, doorstromer en zij-instromer) is uniek en waardevol. De kernwaarde 'open' in onze onderwijsvisie benoemt dit expliciet. Wij brengen onze studenten hoogwaardige kennis bij én ook

²⁴ hieronder verstaan we alle typen studenten: voltijd, deeltijd, internationale uitwisselingsstudent, enz.

een brede blik: *A Broader Mind*. In het onderwijs besteden we aandacht aan de persoonlijke ontwikkeling, academische verbreding en maatschappelijke oriëntatie van onze studenten. ‘Aan de VU word je niet iets, maar iemand’.

Onderwijsflexibilisering plaatsen we daarom in het teken van deze talentontwikkeling en vormt geen doel op zich. De VU wil *alle studerenden* een gelijke kans geven zich te ontwikkelen, ook gedurende hun verdere werkzame leven (leven lang ontwikkelen - LLO). Met flexibilisering creëren we ruimte voor studenten om keuzes te maken, op hun ontwikkeling te reflecteren, en (h)erkennen we het talent van eenieder nog beter.

3.1.2 UITGANGSPUNT 2 WETENSCHAPPELIJKE FORMING BEVORDEREN

Flexibilisering versterkt de wetenschappelijke vorming van studenten, waarbij kritische oordeelsvorming de kern is en hun maatschappelijke betrokkenheid bevordert.

Naast de wetenschapsbeoefening zelf, legt de VU de nadruk op de maatschappelijke waarde en relevantie van de vragen die in de internationale wetenschap worden gesteld. Kritisch denken is daarom een belangrijk principe van onze academische opleidingen. We motiveren studenten om zelfstandig te denken, kritisch te blijven en informatie op waarheid te toetsen. Met begrip voor en rekening houdend met meerdere perspectieven. Bij het flexibiliseren van ons onderwijs moet er daarom altijd oog zijn voor die kritische oordeelsvorming. We zijn een universiteit en gericht op het opleiden van zelfkritische, gewetensvolle academici en ons onderwijs is onderzoeksintensief. Dit wordt weerspiegeld in eindtermen en leerdoelen van ons onderwijs, ook wanneer we het onderwijs flexibel aanbieden.

3.1.3 UITGANGSPUNT 3 TALENTBELEID VERBREDEN

Flexibilisering faciliteert een bredere invulling van ons talentbeleid met oog voor inclusie en het studentensucces van alle type lerenden.

Het huidige VU-talentbeleid is vaak gericht op excellentie, extra inspanning en hoge cijfers. We staan echter voor meer; voor academische én persoonlijke ontwikkeling op de VU en daarbuiten. Fouten maken hoort daarbij, evenals oefenen of het van inzicht veranderen. Ook daar leren studenten van. Flexibiliteit is daarbij cruciaal als middel: door te flexibiliseren geven we studerenden al vroeg in hun opleiding ruimte om bewuste keuzes te maken, en kunnen ze eventuele ‘verkeerde’ keuzes vroegtijdig bijstellen of herstellen. Zo kunnen ze zich beter voorbereiden op een vervolgstudie, de eerste stappen in een loopbaan of een nieuwe carrière. Door te flexibiliseren kunnen we de steeds groter wordende diversiteit aan studerenden met een grote verscheidenheid aan ontwikkelbehoeften beter bedienen. Denk ook aan maatwerk bij studenten die hun talent buiten de academie willen ontwikkelen en voor studenten die ondanks beperkingen toch kunnen studeren. Elke leerfase biedt flexibiliteit die past bij de ontwikkeling van de studerende op dat moment. Dit sluit aan bij ons inclusieve karakter.

3.1.4 UITGANGSPUNT 4 PASSENDE AANSLUITING

Flexibilisering helpt om beter aan te sluiten bij waar het (inter)nationale academische en professionele werkveld, en de snel veranderende ontwikkelingen die zich daarbinnen afspelen,

om vragen.

De VU ambieert studenten op te leiden die volwaardig kunnen participeren in onze complexe, globaliserende, diverse, snel veranderende en steeds meer gedigitaliseerde wereld. Ons onderwijs vanuit multi-, inter- en transdisciplinair perspectief inrichten hoort hierbij. Dit vraagt om een verruiming van de huidige disciplinaire en opleidingsgebonden kaders. Flexibele leerpaden kunnen daarbij helpen.

Voor een betere aansluiting op het professionele werkveld willen we daarnaast vormen van praktijkleren vaker en meer divers aanbieden in ons onderwijs. Ook bieden we het verwerven van competenties vaker gepersonaliseerd aan, zodat studenten steeds beter de regie en verantwoordelijkheid voor hun eigen ontwikkeling kunnen nemen. Zo bereiden we onze studenten beter en op maat voor op het werkzame leven en de invulling van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. (Werkende) studenten hebben tot slot baat bij op maat gemaakte trajecten die passen bij hun werk en privéleven. Flexibel onderwijs faciliteert deze passende leertrajecten in de verschillende fases van hun ontwikkeling. Van een jongvolwassene en mid-career professional tot een leven lang lerende (LLO).

3.1.5 UITGANGSPUNT 5 SAMENWERKEND LEREN

Flexibilisering staat ten dienste van samenwerkend leren – in contact met elkaar op de campus en online – en vereist een grote nadruk op verbondenheid in een gemeenschap.

De kernwaarden van de VU en de VU als campusuniversiteit gaan hand in hand. Inhoudelijk koersen we met flexibilisering op bredere talentontwikkeling en faciliteren we behoeften op basis van persoonlijke situaties. Het aanbieden van meer gepersonaliseerde of flexibele leerpaden maakt de vorming van een gemeenschap complexer, maar niet minder belangrijk. We willen dat onze studerenden in alle gevallen met elkaar verbonden zijn in een gemeenschap, fysiek op de VU-campus en virtueel. ‘Echt’ contact is de essentie van ons onderwijs en geeft invulling aan onze kernwaarden open, persoonlijk en verantwoordelijk. Elkaar ontmoeten is daarbij cruciaal. De gemeenschap die zo ontstaat draagt bij aan de identiteit van onze studerenden. Hoe we contacturen invullen en de community stimuleren, stemmen we af op de fase waarin de student zich bevindt. Een werkende heeft andere behoeften dan een bachelorstudent. Groepsvorming en samenwerkend leren op de campus blijft dus voorop staan, ook als we opties aanbieden om voor specifieke groepen flexibel te zijn in plaats en tijd van het onderwijs.

3.2 WAT IS ONZE VISIE OP FLEXIBILISERING VAN ONDERWIJS AAN DE VU?

We zien aan de VU een duidelijke wens om ons onderwijs vanuit de inhoud verder te flexibiliseren. Maar hoe ver gaat flexibilisering van ons onderwijs? Wat betekent dat in het belang van huidige én toekomstige studenten? Hoe flexibiliseren we voor andere, mogelijk nieuwe doelgroepen? En wat is er technisch en wettelijk gezien wel en niet mogelijk, in Nederland en daarbuiten?

3.2.1 TOELICHTING VISIE

Als we ver vooruitblikken naar de periode ná 2030, dan zien we verstrekkende vormen van flexibilisering voor ons. Bijvoorbeeld een flexibel diploma of een volledig individuele invulling van een curriculum dankzij interuniversitaire en/of internationale samenwerking. Of brede bachelors, gebundeld naar thema's. De (on)mogelijkheden die er nu zijn, vragen om een gefaseerde aanpak, met de huidige context van de VU als startpunt. Dat wil niet zeggen dat we niet groter willen of durven dromen.

In de periode 2023-2030 ligt onze focus daarom op wat we nu al kunnen faciliteren, ook wat betreft de wetgeving. Daarbij zijn de geformuleerde uitgangspunten en de vraag of we vormen van flexibilisering op grotere schaal (voor groepen) willen faciliteren en mogelijk kunnen maken, leidend geweest. Daarmee stellen we ook grenzen. De kern van de visie is dat flexibiliseren een middel is om ruimte te maken voor het ontdekken van ieders talent en te helpen dit tot bloei te laten komen. Daarbij moet het voor studenten glashelder worden welke ruimte we wel en niet aanbieden. De doorkijk naar wat flexibiliseren van onderwijs ná 2030 nog meer kan inhouden, pakken we vanaf 2025 op, zie paragraaf 4.2 *Roadmap*.

3.2.2 VISIE 2023-2030

Wij maken ruimte voor de ontwikkeling van ieders talent en passie. Daarvoor flexibiliseren we de leerinhoud van bachelorcurricula, en de vorm, eenheid en tijd van masterprogramma's. Ook willen we studeren toegankelijker maken voor studenten met specifieke behoeftes en omstandigheden.

Wij maken ruimte voor de ontwikkeling van talent en passie

Gedegen academische kennis, kritische oordeelsvorming en *A broader mind* ontwikkelen is de basis van ons onderwijs. Het is onze verantwoordelijkheid om *alle* studerenden te helpen hun eigen talent te herkennen, hun passies na te jagen en hen te stimuleren ruimte te nemen voor passie én talent. Deze invulling van flexibilisering maakt het VU-talentbeleid – nu vooral gericht op prestaties en excellentie – uitdagender, rijker en beter passend bij onze kernwaarden. Flexibilisering maakt het bovendien mogelijk dat studeren beter samengaat met de ontwikkeling van talent en passie buiten de academie: in het maatschappelijke veld, bestuur, de cultuursector of in (top)sport. Of om talent te ontwikkelen, ondanks zorgtaken, functionele of praktische beperkingen.

Beter en proactief inspelen op ontwikkelingen

Daarnaast biedt flexibilisering ons een kans om beter en proactief in te spelen (responsief) op maatschappelijke vraagstukken. Deze ontwikkelingen veranderen immers ook de aard van wetenschappelijke opleidingen en daarmee de eindkwalificaties en gevraagde competenties. Maatschappelijke vraagstukken vragen steeds vaker om discipline overstijgende oplossingen. Dat vereist ook opleidingstrajecten waarbij studenten multi-, inter- en transdisciplinair opgeleid worden. Bijvoorbeeld doordat we meer samenwerken tussen opleidingen, binnen en buiten de muren van de faculteit en/of universiteit, nationaal en internationaal. Het academisch leren in de praktijk is een belangrijk aspect waarin we vaker keuzemogelijkheden willen bieden. Ook leggen we (nog) meer nadruk op het meer gepersonaliseerd opleiden in competenties, zodat we flexibeler inspelen op ontwikkelingen in de maatschappij, (academische) arbeidsmarkt en internationale ontwikkelingen en behoeften.

Persoonsvorming en samenwerkend leren

Ten slotte blijft de binding van onze studenten met de VU en medestudenten van even groot belang, net als de nadruk op brede persoonsvorming en samenwerkend leren. Studenten krijgen meer ruimte om zelf regie te nemen over hun leerroute en competentieontwikkeling. Zo ontwikkelen zij ook hun talent en passie, en de bekwaamheid om deze vaardigheden in te zetten tijdens hun latere ontwikkeling als professional.

Door het onderwijs multi-, inter- én ook cross-disciplinair en interfacultair in te richten, kunnen onze studenten ook buiten de gebaande huidige opleidingspaden studeren.

Wij flexibiliseren de leerinhoud van bachelorcurricula

De VU is een brede universiteit met faculteiten in de alfa-, bèta-, gamma- en medische wetenschappen. Ons onderwijs vindt plaats op één fysieke campus en we hebben een breed netwerk van internationale partners. Dit is een uitstekende uitgangspositie om onze studenten hiervan te laten profiteren. Door het onderwijs multi-, inter- én ook cross-disciplinair en interfacultair in te richten, kunnen onze studenten ook buiten de huidige gebaande opleidingspaden studeren. We kunnen nieuwe combinaties van disciplines bieden – ook met (inter)nationale partners – die we op dit moment nog niet aanbieden in reguliere opleidingen, maar die voor arbeidsmarkt en maatschappij wel van toegevoegde waarde zijn of worden.

Talent en passie ontdekken

Juist voor bachelorstudenten is flexibiliseren op inhoud van toegevoegde waarde. Door ons onderwijs meer verbredend in te richten, krijgen studenten tijd om hun ambities te onderzoeken, daarop te reflecteren en ruimte om keuzes te maken. Studenten kunnen verbreden en/of verdiepen, maar ook een afslag nemen en een andere route volgen dan waar ze zijn gestart, zonder uit te vallen. Zo ontdekken ze beter waar hun talent en passie liggen en bereiken ze meer dan ze wellicht bij aanvang voor mogelijk hielden.

Kruisbestuiven tussen curricula

Door flexibel herontwerp van curricula helpen wij studenten de juiste aansluiting tussen ambitie en opleiding te vinden en kunnen we studie-uitval nog beter beperken. Dit betekent dat we reguliere bachelorcurricula flexibeler inrichten vanuit het bestaande aanbod, om inhoudelijke keuzes mogelijk te maken; *over disciplinaire en facultaire grenzen heen*²⁵, maar binnen de grenzen van gevormde trajecten, die we voorlopig ‘cross-overtracks’ noemen. Dit betekent geen ongebreidelde individuele keuzevrijheid voor de student. We hebben het hier over voorgestructureerde, vaste trajecten die andere combinaties van inhoud mogelijk maken, over de grenzen van de huidige bacheloropleidingen heen²⁶.

²⁵ Dit kan ook betekenen dat we samenwerking zoeken met disciplines of faculteiten van (inter)nationale instellingen, denk bijvoorbeeld aan de huidige samenwerking tussen VU en UT in de bachelor CreaTe.

²⁶ Voor de geneeskunde en tandheelkunde opleidingen is er vanwege de beroepsvereisten van het raamplan in de bachelorfase mogelijk minder ruimte om op inhoud te flexibiliseren. Aangezien de masterfase ook een periode van 3 jaar beslaat, stellen we ons voor dat deze opleidingen ook in de masterfase kansen kunnen benutten op inhoud te flexibiliseren.

Cross-overtracks

Om deze nieuwe cross-overtracks²⁷ in te lijven, kunnen bacheloropleidingen die willen verbreden hun eindtermen generieker formuleren. Dezelfde cross-overtrack wordt bij twee of meer bacheloropleidingen van verschillende faculteiten ingevoegd, zodat studenten ervoor kunnen kiezen af te studeren voor een ander diploma dan waarvoor ze zijn gestart. Uiteraard hebben deze verbredende cross-overtracks raakvlakken met het overkoepelende domeinspecifieke referentiekader van de opleidingen waar we deze track invoegen. We stellen voor dat er een aantal clusters van bacheloropleidingen worden geïdentificeerd die langs multidisciplinaire thema's zijn gegroepeerd en die te verbinden door een cross-over track. Het voordeel van cross-overtracks is dat studenten al in een vroeg stadium van de opleiding hun route kunnen verleggen. Ook is er ruimte om te switchen zonder dat er kostbare studiejaren verloren gaan. Deze wijze van flexibilisering maakt het bijvoorbeeld mogelijk dat een student die start met een bacheloropleiding aan de School of Business and Economics, afstudeert aan de Faculteit der Bètawetenschappen etc.

Om cross-over studeren mogelijk te maken, helpt het om te identificeren welke onderwijseenheden we voor meerdere opleidingen kunnen gebruiken. Denk daarbij aan de academische kern en methodische vakken. Als blijkt dat bepaalde cross-overtrajecten populair zijn, kunnen we overwegen deze te formaliseren tot een nieuwe brede bacheloropleiding met een eigen²⁸ label. Daarnaast kunnen we bestaande bacheloropleidingen formeel samenvoegen tot brede bachelors, zodat studenten nog meer keuzevrijheid hebben²⁹. In de toekomst kunnen we deze opties verder onderzoeken, passend bij de genoemde facultaire clustering en gewenste cross-disciplinariteit. Ook kunnen we op termijn onderzoeken hoe we deze cross-overtrajecten ook samen met andere (inter)nationale universiteiten kunnen vormgeven. Door hiermee eerst binnen de VU te experimenteren, bereiden we ook de weg voor om een interuniversitaire samenwerking op opleidingsniveau te faciliteren.

Het 3^e studiejaar biedt op dit moment al op beperkte schaal ruimte voor interfacultaire cross-overopties. Studenten kunnen kiezen uit breed toegankelijke universiteitsminoren van een andere discipline dan de opleiding die ze volgen, of een facultaire minor volgen bij een andere faculteit. De impact op de keuzeroute en uitstroomopties van deze cross-overmogelijkheid is echter veel minder groot dan de genoemde cross-overtracks. Minoren komen immers pas in het laatste jaar van de bacheloropleiding aan bod en zijn ook vaker verdiepend dan verbredend. We zien wel kansen voor nieuwe verbredende (universiteits)minoren om cross-overroutes beter te faciliteren met het oog op een vervolgroute in een master van een andere faculteit of universiteit. Daarnaast stimuleren we studenten zo om vaker een minor bij een andere universiteit te volgen, ook internationaal. Deze keuzemogelijkheden faciliteren we door goede afspraken tussen instellingen te maken en door helder naar studenten te communiceren over hun mogelijkheden, bijvoorbeeld door een gezamenlijk platform te ontwikkelen met een catalogus van te volgen minoren. Uiteraard helpt het

²⁷ Een cross-overtrack kan ook dusdanig gemodulariseerd worden aangeboden als een variant op het dubbele major-programma, waarbij binnen de grenzen van de 180EC een samenstelling mogelijk is van de academische kern, 2x een major van 60EC en thesismodule.

²⁸ De NVAO beoordeelt de samenvoeging tot één nieuwe, brede opleiding (stamopleiding) zonder dat de instelling een toets nieuwe opleiding doorloopt.

²⁹ Dit kan bereikt worden via een zogenaamde planningsneutrale conversie conform de Beleidsregel Macrodoelmatigheid van CDHO.

daarbij om deze minoren vaker in een online vorm aan te bieden en te toetsen, zodat we studenten meer flexibiliteit bieden in plaats en tijd. Los van deze inhoudelijke flexibilisering door middel van minoren, stellen we voor dat aan het einde van de bacheloropleiding meer flexibel kan worden ingespeeld op behoeftes van studenten om ruimte te krijgen voor het volgen van een (extra) stage of (extra) keuzevakken of de studie te kunnen combineren met extra-curriculaire werkzaamheden. Deze vorm van flexibilisering betreft dan de dimensies tijd, plaats en vorm en kan zich uitstrekken over het 3^e en het 4^e bachelorjaar.

Keuzevakken over grenzen heen

Daarnaast willen we het aanbod van keuzevakken over de grenzen van onze faculteiten en onze instelling heen toegankelijker maken. Met specifieke buitenlandse partners zoals die van Aurora Alliance maken we afspraken om vakken voor elkaars studenten open te stellen die in de keuzeruimte worden opgenomen. De bestaande internationale mobiliteit in de keuzeruimte, wordt vaker ook volledig online of hybride aangeboden, zodat inkomende en uitgaande studenten vaker kunnen kiezen voor een plaats- en tijdonafhankelijke internationale ervaring.

Kruisbestuiving theorie en praktijk

Flexibilisering biedt ook kansen voor meer vormen van kruisbestuiving tussen de inhoud van opleidingen en de praktijk. We denken hierbij aan het bieden van meer keuzemogelijkheden voor ervaringsleren door studenten. Dat gebeurt al in masterfase en kan meer gemeengoed worden in de bacheloropleidingen. Naast de al bestaande stagemogelijkheden binnen de keuzeruimte of het vaste curriculum van de bachelor – zoals *Community Service Learning* – zien we ook nieuwe kansen om studenten vaker in een setting van een academische werkplaats met elkaar in de praktijk te laten leren. Deze academische werkplaats koppelen we aan een vak uit een opleiding, zodat studenten de leerdoelen in de praktijk bereiken, onder leiding van een academisch opgeleide begeleider. Het vak wordt dan buiten de muren van de VU verzorgd. Ervaringsleren is ook geschikt om het brede vaardighedenonderwijs aan te verbinden, zodat studenten ook buiten de academische kern aan hun competentieontwikkeling werken.

Wij flexibiliseren de vorm en tijd van masterprogramma's

Het mixen van reguliere studentgroepen en werkende professionals in reguliere deeltijdmasters bevordert intergenerationeel leren en de kruisbestuiving tussen opleiding en werkveld.

Voor masterstudenten en werkenden is vooral flexibiliteit in tijd en vorm van grote toegevoegde waarde. In de masterfase specialiseren studerenden zich immers verder in de context van de praktijk of het onderzoek en is de aansluiting op de loopbaan nabij (initiële studenten) of al gerealiseerd (professionals). Inhoudelijke keuzevrijheid en specialisatie faciliteren we al volop met alleen al aan de VU ruim 100 masters. Variërend van specialiserende en brede multidisciplinaire masters tot beroepsgeoriënteerde masters.

Meer deeltijdprogramma's

Op dit moment zijn masteropleidingen vooral voltijdprogramma's. We zien hier mogelijkheden om verder te flexibiliseren door meer deeltijdprogramma's aan te bieden en ook door deze

programma's te modulariseren³⁰. Hiermee scheppen we in de masterfase meer ruimte voor talentontwikkeling van studenten en met name werkenden. Met deeltijdmasters brengen we in onze reguliere masters studentgroepen samen die zich in verschillende levensfasen bevinden. Met deeltijdopties beogen we namelijk uitdrukkelijk ook het professionele talent te stimuleren om (nog) een diploma te behalen. Het mixen van reguliere studentgroepen en werkende professionals in reguliere deeltijdmasters bevordert intergenerationeel leren en de kruisbestuiving tussen opleiding en werkveld³¹. Door deeltijdopties te vergroten in de masterfase kan de VU beter en proactief inspelen op de behoefte van studenten en het werkveld³² en het LLO-aanbod verder versterken.

In eerste instantie volgt het deeltijdonderwijs een vaste structuur; roostering en programmering liggen voor alle deeltijdstudenten op dezelfde wijze per opleiding vast. Daarbij roosteren we het onderwijs vaker op tijdstippen die het voor de werkende doelgroep mogelijk maakt om deel te nemen. Daarbij valt te bekijken of we meerdere instroommomenten kunnen aanbieden.

Modules

Naast deeltijdvarianten biedt het modulariseren van initiële masterprogramma's de mogelijkheid om binnen reguliere opleidingen ook professionals te faciliteren. Zij kunnen losse modules volgen, of de modules stapelen om zodoende een diploma te behalen³³. Een voorbeeld is dat wordt gewerkt aan modularisering van lerarenopleidingen, waarbij leraren al werken in het onderwijs en over een langere periode modulair onderwijs volgen. Het initiële VU-onderwijs wordt momenteel ontworpen vanuit constructieve alignment, met nadruk op onderlinge samenhang in het curriculum en met oog voor longitudinale aspecten. Bij het modulariseren van reguliere masterprogramma's houden we hiermee rekening. Bij deeltijdvarianten én bij modules zien we kansen om de flexibiliteit voor studenten en lerenden te vergroten door onderwijs en toetsing vaker op afstand aan te bieden.

Praktijkleren

Voor de meer op het beroep gerichte masteropleidingen (bijvoorbeeld lerarenopleidingen, masters in de geneeskunde, tandheelkunde, rechten) kunnen we met flexibiliseren het praktijkleren ondersteunen om een organische overgang van studie naar beroep beter te faciliteren. Werken met leeruitkomsten in deeltijdoopleidingen wordt momenteel via een wetsvoorstel voorbereid, zodat dit een wettelijke basis krijgt. Met leeruitkomsten werken, vereist een omvorming van deeltijdcurricula naar competentiegerichte eenheden van onderwijs, waarbij we per student afspraken maken over de leeruitkomsten die er in de praktijk(stage) moeten worden behaald voor een diploma.

Vaardighedenonderwijs

Daarnaast zien we kansen voor ons vaardighedenonderwijs in de masterfase. Reguliere masteropleidingen leggen in het onderwijs het accent op de verwerving van competenties die nodig zijn voor de verdere loopbaan. Naast onderzoeksvaardigheden zijn ook bredere en transferabele

³⁰ Een module kan een vak van 6EC zijn, maar juist ook grotere eenheid betreffen (bijv. 15EC of 30EC).

³¹ De meningen over de toegevoegde waarde van een mixed classroom van werkenden en jongere studenten verschillen en moeten per discipline en sector worden beschouwd.

³² We denken dat ook bacheloropleidingen vaker in deeltijdvarianten aangeboden kunnen worden om de groeiende groep werkende studenten die een bachelordiploma ambiëren te faciliteren, als hier voldoende markt voor blijkt te zijn.

³³ Losse modules of sets van modules kunnen afgesloten worden met een micro-credential (zodra deze in de WHW een wettelijke basis heeft gekregen).

vaardigheden nodig voor de beroepen van nu en van de toekomst. Dit vaardighedenonderwijs verbinden we zo mogelijk aan een stage in de (onderzoeks)praktijk. Door het vaardighedenonderwijs in de masterfase meer vraaggestuurd in te richten, zien we kansen om studenten meer persoonlijke keuzevrijheid te bieden om *die* vaardigheden te oefenen, waar zij specifiek behoefte aan hebben. Of die aansluiten op hun eigen persoonlijke loopbaanambities. Die keuzevrijheid past goed in de masterfase omdat studenten al meer zicht hebben op hun verdere loopbaan en ook goed weten welke vaardigheden ze wel of niet moeten versterken. Meer aandacht voor individuele talentontwikkeling met bewijzen van verworven competenties die in een portfolio zijn vastgelegd, leidt tot flexibilisering van de uitstroom die beter inspeelt op de behoefte van het werkveld.

Voor studenten met specifieke behoeftes en omstandigheden willen we studeren toegankelijker maken. Dit doen we vanuit onze drijfveer om alle studenten gelijke kansen te bieden en om het voor hen mogelijk te maken hun talent te ontwikkelen, ondanks functionele of praktische beperkingen.

Wij bieden flexibele oplossingen voor specifieke studenten

Voor studenten met specifieke behoeftes en omstandigheden willen we studeren toegankelijker maken. Dit doen we vanuit onze drijfveer om alle studenten gelijke kansen te bieden. En ook om het voor studenten met een functionele of praktische beperking of een bijzondere (neven)activiteit mogelijk te maken hun talent te ontwikkelen. Ook willen we de ontwikkeling van hun talent en passie buiten de academie beter samen laten gaan met studeren. Denk bijvoorbeeld aan studenten met een bijzonder actieve taak in het maatschappelijk veld, bestuur, de cultuursector of topsport. Of chronisch zieken, mantelzorgers en studenten met een functiebeperking. Voor hen biedt een flexibele inrichting van de opleiding uitkomst, zodat zij op maat kunnen studeren in een vorm die te combineren is met de (zorg)taken, beperkingen of de talentontwikkeling buiten de academie. Daarbij maken we onderwijs en toetsing op afstand vaker mogelijk, in afstemming met de opleiding en examencommissie. Dit doen we bovenop de keuzes die opleidingen maken voor activerend blended onderwijs vanuit didactische overwegingen.

Wij bieden programma's die studenten extra uitdagen

Studenten die meer uitdaging zoeken, faciliteren we momenteel al met onze honoursprogramma's in de bachelor- en masterfase. Enerzijds zijn dit gestructureerde honourstrajecten, bijvoorbeeld het VU-UvA Honoursprogramma of de specifieke opleidingsgebonden honourstrajecten in de masterfase zoals het *Duisenberg Honours Programme*. Anderzijds kan een student ook zelf een uitdagend pakket samenstellen door delen van een andere opleiding zo te combineren dat dubbele diplomering mogelijk is. Deze dubbele studieroutes bieden we aan in gestructureerde samenwerkingsvormen, binnen de VU en daarbuiten. Excellente internationale trajecten zijn bijvoorbeeld de Erasmus Mundus masters (double degree). Dubbele studieroutes bieden we momenteel binnen de VU al incidenteel aan. Denk aan de 2-jarige masteropleiding filosofie die een student combineert met een vakmaster, of de mogelijkheid om de bacheloropleidingen notarieel recht en rechtsgeleerdheid te combineren.

Programma's combineren

Flexibilisering geeft een nieuwe impuls aan dubbele studieroutes die tot bi-diplomerings leiden, op bachelor- en masterniveau. Het opent ook de deur naar een nieuwe vorm van een flexibel programma dat een student extra uitdaagt: een dubbele major van combinaties die een interessante cross-over is van disciplines en die studenten faciliteert die zich willen verbreden én verdiepen en zich daarvoor extra willen inzetten. Deze programma's leiden niet tot bi-diplomerings, maar vereisen wel een extra inzet omdat studenten meer studiepunten moeten behalen dan bij het reguliere programma. Denk hierbij aan programma's die business/economie combineren met taal/filosofie, accountancy met Turks, rechtsgeleerdheid met (politieke) geschiedenis of Arabisch, computer science met taalwetenschap, geschiedenis met journalistiek of kunstmatige intelligentie met taal/cultuur/filosofie. Deze 'dubbele major' wordt vooraf ontworpen en geprogrammeerd en betreft vaste trajecten.

Wij bieden vrije (individuele) vormen van flexibilisering; gepersonaliseerd en op maat

Bij de tot nu toe beschreven vormen van onderwijsflexibilisering ging het om gestructureerde vormen van keuzemogelijkheden. Ze liggen vooraf vast en zijn bedoeld voor *groepen* studenten.

In uitzonderlijke gevallen kan een *individuele* student via diplomering met een vrij programma ook vooraf een eigen opleidingstraject samenstellen. Een opleiding moet wel als zodanig herkenbaar blijven zodat diplomering mogelijk blijft. Deze individuele vorm van flexibilisering vraagt intensieve begeleiding en maatwerk. Het is daarom alléén bedoeld voor studenten die vooraf een onderbouwd verzoek indienen waarin ze de noodzaak voor een vrij programma duidelijk maken. Nadat we het individuele programma hebben goedgekeurd, leggen we de afspraken vast. Dit is nu ook al mogelijk, maar nauwelijks bekend bij studenten.

Voor internationale mobiliteit willen we een vorm van een 'vrij programma' aanbieden voor individuele studenten die via modules en vakken – al dan niet afgerond met microcredentials – willen stapelen naar een European degree³⁴. Zo kan de VU op eigen tempo meegroeien met deze verwachte Europese ontwikkeling. Binnen de schaal van wat haalbaar is en wat past bij de VU-identiteit en ambities.

3.3 WELKE FLEXIBILISERINGSMOGELIJKHEDEN BIJEN WE STUDENTEN?

Wat biedt deze VU-visie op flexibilisering van onderwijs nu voor onze verschillende typen studenten? Voor wie willen we nu welke vormen mogelijk maken? Het onderscheid tussen initiële diplomastudenten en professionals is belangrijk, maar binnen deze groepen is er ook weer net zoveel onderscheid als tussen de groepen onderling.

Toelichting tabel

In onderstaande tabel staan vijf specifieke studenttypes die we aan de VU generiek herkennen³⁵. In

³⁴ European degree is een wens vanuit de Europese Commissie om een overkoepelende Europees graad mogelijk te maken.

³⁵ We baseren onze indeling mede op de persona's die de LOL onderscheidt en de doelgroepen die faculteiten zelf in de gesprekken hebben beschreven.

de tabel is af te lezen welke vorm van flexibilisering wij hen willen bieden. Deze studenttypes linken we aan de studentroutes voor flexibel onderwijs die in de visie van de VU voor flexibilisering van de onderwijslogistiek (FLOW) zijn vastgesteld. De studenttypes worden op dit moment vanuit SAP/SLM gefaciliteerd (onderwijslogistieke studentroute FLOW 0). In de rechterkolom staat ook de onderwijslogistieke route van FLOW die in de toekomst mogelijk passend is (routes 1 t/m 4).

Daarbij merken we op dat een student gedurende de onderwijsloopbaan van type kan veranderen: in motivatie, omstandigheden en daarmee in behoefte aan flexibiliteit. Verder kiezen we ervoor om (inter)nationale studenttypes³⁶ die aan de VU een gedeelte van hun opleiding volgen, niet apart te benoemen. Elke van de 5 types zoals in de tabel beschreven, kan een internationale student zijn.

	Studenttypes	Welke flexibiliteit biedt kansen?
1	De diplomastudent die 'gewoon' een diploma wil halen en zich graag laat vertellen hoe en wat hij moet doen. Huidige onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 0	Deze student heeft behoefte aan voorgestructureerde opleidingsprogramma's, en wil geen onnodige keuzestress ervaren. Vanuit onze onderwijsvisie (verantwoordelijk, 'A Broader Mind') willen we ook dit type studenten aanzetten om na te denken over hun talent en leerpad, en zelfregulerende vaardigheden laten opdoen. Flexibiliteit moeten we voor dit type studenten binnen duidelijke grenzen aanbieden door goede voorlichting over het studierpad en welke opties er binnen de keuzeruimte van opleidingen mogelijk zijn. Ook voorlichting over doorstroomopties van bachelor naar master en de loopbaanmogelijkheden zijn belangrijk. Daarmee spelen we ook in op behoeften van het werkveld zodat de arbeidsmarktkansen van studenten vergroten. Mogelijkheden: • Meer flexibiliteit in aanbod van voorgestructureerde curricula en meer flexibele inrichting van ons (vaardigheden)onderwijs waardoor ons opleidingsportfolio responsiever wordt. • Meer flexibiliteit in aanbod van ervaringsleren: stages, CSL, academische werkplaatsen. Mogelijk passende Onderwijslogistiek route: FLOW-studentroute 2 Buiten gebaande paden³⁷
2	De diplomastudent die bij aanvang van de studie nog <i>niet</i> precies weet wat hij wil. Of na het maken van een 'verkeerde' studiekeuze makkelijk wil switchen: wil breed studeren en pas later specialiseren. Dit type student kennen we vooral in de bachelorfase. Huidige onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 0	Deze student heeft behoefte aan ruimte voor het ontdekken en ontplooiën van het eigen talent en kiest een opleiding met een zo breed mogelijk uitstroomprofiel of een opleiding die te combineren is met andere activiteiten. Mogelijkheden: • Meer flexibiliteit in aanbod van voorgestructureerde cross-disciplinaire curricula en meer flexibele inrichting van ons (vaardigheden)onderwijs waardoor ons opleidingsportfolio responsiever wordt.

³⁶ Voorbeeld: een uitwisselingsstudent die aan de VU een semester studeert valt onder de typering 'diplomastudent' omdat hij/zij bij de eigen thuisinstelling een diploma behaalt.

³⁷ De beschrijving van studentroute van FLOW betreft alleen het buiten nationale paden begeven, terwijl SURF bij het begrip 'buiten gebaande paden' ook doelt op andere paden binnen de instelling of nationaal, wij sluiten bij deze laatste beschrijving aan.

		- De opleidingsroute kunnen verleggen met zo min mogelijk studievertraging. - Studenten meer stimuleren minoren of stages te volgen. Mogelijk passende Onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 1 Eigen tempo FLOW-studentroute 2 Buiten gebaande paden
3	De ambitieuze diplomastudent die weet wat hij wil, of wil versnellen of extra verbreding of extra verdieping zoekt. Huidige onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 0	Deze student heeft behoefte aan extra uitdaging en bereikt dit door verbreding of verdieping van zijn programma door extra vakken, minoren, stages, honoursprogramma's te volgen of een dubbel studieprogramma (bi-diplomerings). Mogelijkheden: - Meer flexibiliteit in aanbod van voorgestructureerde cross-disciplinaire curricula en meer flexibele inrichting van ons (vaardigheden)onderwijs waardoor ons opleidingsportfolio responsiever wordt. - De student kan vakken of minoren over de grenzen van faculteiten en universiteiten heen combineren, of een hele opleiding naast de oorspronkelijk gekozen opleiding volgen. - Verkorte programma's op basis van vrijstellingen of elders verworven competenties. - Meer online onderwijs en toetsing voor meer flexibiliteit. - Student kan een eigen vakkenpakket samenstellen (vrij diploma) of modules combineren. Mogelijk passende onderwijslogistieke routes: FLOW-studentroute 1 Eigen tempo FLOW-studentroute 2 Buiten gebaande paden FLOW-studentroute 3 Mijn diploma FLOW-studentroute 4 Modulair studeren
4	De diplomastudent die zijn studie wil of moet combineren met andere bezigheden of beperkingen. Denk aan studenten die een noodzakelijke bijbaan hebben, bestuurswerk doen, een onderneming runnen, mantelzorg verlenen of een functiebeperking hebben. Huidige onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 0	Deze student heeft met name behoefte aan vormen van flexibiliteit op tijd, tempo, vorm en plaats, zodat het voor de student mogelijk wordt de studie te volgen. Mogelijkheden: - De benodigde flexibiliteit op maat aanbieden. Facilitering hiervan is geformaliseerd op aanvraag/afpraak. - Meer deeltijdopties in de master, zodat studenten naast studie meer ruimte krijgen voor (professionele) ontwikkeling. Mogelijk passende onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 1 Eigen tempo FLOW-studentroute 4 Modulair studeren
5	De (mid-career) student die werk combineert met studeren of de professional die wil op-, om- of bijscholen of specifieke modules wil volgen, eventueel leidend tot een diploma, maar niet per se. Het kan gaan om opleidingswens vanuit werk of een persoonlijke interesse. Deze student is met name geïnteresseerd in	Deze student heeft behoefte aan flexibiliteit om het studeren goed te combineren met werk en privé. Mogelijkheden: - Meer masteropleidingen in deeltijd. - Onderwijs op tijdstippen die voor een werkende doelgroep passend is.

	masteronderwijs. Huidige onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 0	• In de praktijk kunnen leren door leeruitkomsten af te spreken. • Meer programma's modulariseren zodat het beter mogelijk is om (samenhangende sets van) modules te volgen via contractonderwijs. • Meer online onderwijs en toetsing. • Een nieuw type 'mixed classroom', waarin studenten en professionals elkaars perspectief verrijken. Mogelijk passende onderwijslogistieke route: FLOW-studentroute 1 Eigen tempo FLOW-studentroute 3 Mijn diploma FLOW-studentroute 4 Modulair studeren
--	---	--

4. WAT IS DAN NODIG EN HOE KOMEN WE DAAR?

Hoe kunnen we als VU bovenstaande vormen van flexibilisering faciliteren? En wat zijn dan onze doelen voor 2023, 2025 en 2030? In dit hoofdstuk doen we hiervoor een voorzet op hoofdlijnen.

4.1 RANDVOORWAARDEN

Het faciliteren van flexibilisering is impactvol. In het kader van de Strategie VU 2020-2025 en ons voorbereidend op een nieuw studentinformatiesysteem, is er een uitvoerige analyse gemaakt van wat de impact is van flexibele studentroutes³⁸ van SURF op de onderwijslogistiek³⁹. Kijkend naar wat er nodig is om onderwijs te flexibiliseren, komen de volgende thema's prominent naar voren:

1. studentbegeleiding
2. informatie en informatiesystemen
3. inzet en vaardigheden van docenten
4. curriculumontwerp
5. communityvorming
6. onderwijsplanning
7. Governance en verantwoordelijkheden
8. werkdruk en middelen
9. Kwaliteitszorg

We behandelen nu per thema de in hoofdstuk 3 genoemde flexibiliseringsvormen. Het gaat om de impact op hoofdlijnen, de thema's moeten in het vervolgtraject nader worden uitgewerkt.

4.1.1 STUDENTBEGELEIDING

De begeleiding van studenten wordt nog belangrijker:

- In de bachelorfase is al eerder in de studie meer actieve en persoonlijke begeleiding nodig dan nu. Dit om studenten goede keuzes te laten maken en keuzevermijdend gedrag of keuzestress te voorkomen.
- Bij deeltijd of modulaire programma's is in de masterfase actieve begeleiding en monitoring nodig om afspraken te maken over het programma dat de student of professional volgt en over tijd en tempo. Als het binnen een opleiding mogelijk is om met leeruitkomsten te werken, dan moet per student actief worden afgesproken hoe de leeruitkomsten worden bereikt en wie daarin welke rol heeft.
- Bij vraaggestuurde vaardighedenprogramma's met portfolio's moeten studenten begeleid worden.
- Een individueel vrij programma vraagt om begeleiding bij het vormgeven van het programma. Ook zijn duidelijke afspraken nodig over wat de student van de VU kan verwachten.
- De ambitie om de kwaliteit van de facilitering van studenten met specifieke behoeftes en omstandigheden te verbeteren, vraagt ook om meer en betere begeleiding.

³⁸ VU 2022, Visie op Onderwijslogistiek voor Flexibel Onderwijs FLOW.

³⁹ <https://www.versnellingsplan.nl/Kennisbank/impact-flexibele-studieroutes/>.

Deze studentbegeleiding vraagt om inzet van begeleiders, mentoren en tutores. We moeten bepalen wie deze begeleidende rol op zich neemt: is dat de docent of zijn hiervoor aparte studieadviseurs nodig?

Randvoorwaarden zijn structuur, kaders waarbinnen afspraken worden gemaakt en uitstekende informatie voor het keuzeproces (zie ook volgende thema). Het opslaan en ontsluiten van de juiste informatie op het juiste niveau (module, leerpad, opleiding helpt om studenten informatie te bieden die zij nodig hebben voor hun leerpad en hun fase daarin.

4.1.2 KEUZE-INFORMATIE EN INFORMATIESYSTEMEN

Voor de keuze-informatie en informatiesystemen betekent onderwijsflexibilisering:

- Studenten hebben bewust of onbewust behoefte aan:
 - een goed overzicht van het aanbod waaruit ze kunnen kiezen;
 - structuur en ondersteuning in hun keuzeproces;
 - tijdige, inzichtelijke en gepersonaliseerde informatie die ze tijdens het kiezen kunnen gebruiken.
- Toegankelijkheid van informatie voor studenten is ook van belang voor studenten om meer (zelf)regie te laten nemen. Het moet inzichtelijk zijn wat ingangseisen en voorkennisvereisten zijn, welke vakken voor welke studenten interessant zijn en welke vakken zo zijn ingericht dat studenten ze tegelijkertijd kunnen volgen.
- Specifiek voor de inhoudelijke keuzemogelijkheden in de bachelor moet helder zijn vanaf en tot wanneer studenten kunnen kiezen voor de gedefinieerde leerpaden, en op welke vervolgmogelijkheden en masters de leerpaden aansluiten.
- Voor deeltijdopties in de masterfase moet ver van tevoren duidelijk zijn op welke tijdstippen en in welke vormen onderwijs plaatsvindt. Werkenden die modulair onderwijs willen volgen, hebben per module informatie nodig over (leerwega)afhankelijke ingangseisen, inhoud en uitstroomopties.
- De flexibiliseringsvormen moeten we vertalen naar welke kenmerken (bv. inhoud, onderwijsvorm, toetsvorm, ingangseisen, leerdoelen, startmoment) op welke niveaus (module, leerpad, diplomerende opleiding) we moeten vastleggen om de benodigde keuze-informatie te bieden. Daarbij is standaardisering van de manier waarop we informatie vastleggen en ontsluiten noodzakelijk. Binnen de VU en ook tussen instellingen. Op landelijk en Europees niveau wordt hierover al gesproken.

Naast het vastleggen en ontsluiten van informatie, moet een nieuw type studentinformatiesysteem bijvoorbeeld het aanmelden, inschrijven, betalen en certificeren per module mogelijk te maken.

4.1.3 INZET EN VAARDIGHEDEN VAN DOCENTEN

De genoemde flexibiliseringsvormen vragen om andere vaardigheden, een andere blik en een veranderende inzet van docenten:

- Docenten krijgen te maken met een grotere diversiteit aan lerenden. In de bachelorfase kan een module of set modules door studenten uit meerdere leerpaden worden gevolgd. In de masterfase krijgen docenten vaker te maken met een mix van initiële studenten en

werkenden die niet allemaal op dezelfde wijze aan de ingangseisen van een opleiding of module hebben voldaan. Dit vraagt om grotere differentiatievaardigheden, waarbij docenten training en begeleiding nodig hebben. Zij hebben een groter palet aan didactische vaardigheden nodig, toegesneden op de grotere diversiteit van lerenden.

- Crossdisciplinaire leerpaden bieden in de bacheloropleidingen vereist een opleidingsoverkoepelende blik en werkwijze van docenten. Zij zullen samenwerken in multi-disciplinaire teams en in verschillende samenstellingen. Dit vraagt om een omslag in de wijze van denken en werken, en om het bewust bouwen aan sterke, flexibele onderwijsteams.
- Om werkenden te kunnen faciliteren, moet onderwijs in bijvoorbeeld deeltijd masters ook gegeven worden op tijdstippen buiten kantooruren. Waar dit in het hbo al vrij gewoon is, is men dit in het wo nog niet overal gewend.

4.1.4 CURRICULUMONTWERP

Het is in de toekomst minder vanzelfsprekend dat een vak maar voor één leerpad gegeven wordt. Curricula en leerpaden moeten we (her)ontwerpen om onder andere crossdisciplinaire leerpaden, deeltijdvarianten en flexibel competentieonderwijs mogelijk te maken. Hierbij is onderwijskundige expertise en begeleiding van (her)ontwerp nodig voor (teams van) opleidingsdirecteuren en docenten.

4.1.5 GROEPSVORMING

Een belangrijk uitgangspunt is dat groepsvorming en samenwerkend leren aan de VU voorop blijft staan. Dit is een belangrijke reden waarom we in deze visie kiezen voor gedefinieerde paden die in een groep gevolgd worden. Tegelijkertijd zal de vorming van een gemeenschap complexer zijn bij bijvoorbeeld het flexibiliseren in tijd en tempo voor kwetsbare en bijzondere groepen, vrije programma's en werkenden die slechts enkele modules volgen. We hebben faciliterende tools en modellen nodig om ook in deze gevallen het 'samen leren' te bewerkstelligen.

4.1.6 ONDERWIJSPLANNING

Het volgen van meerdere leerpaden maakt onderwijsplanning en roostering complexer. We concludeerden al dat flexibiliteit in vorm en plaats nodig is om flexibiliteit in inhoud te kunnen faciliteren. Op basis van een combinatie van didactische overwegingen en het gebruik van modules in meerdere opleidingsvarianten en leerpaden, moeten we besluiten of we onderwijs in modules (ook) deels plaats- en tijdonafhankelijk geven of meerdere keren aanbieden. De wisselwerking tussen onderwijsontwerp en onderwijsplanning wordt groter om bijvoorbeeld de crossdisciplinaire leerpaden te faciliteren en succesvolle, studeerbare routes mogelijk te maken.

4.1.7 GOVERNANCE EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

Om crossdisciplinaire leerpaden mogelijk te maken, noemden we al dat een opleidingsoverstijgende blik nodig is. Hierbij horen ook afspraken over interfacultaire samenwerking. Wie is verantwoordelijk voor de inhoud, kwaliteitszorg en financiën van leerpaden die bij meerdere faculteiten zijn ondergebracht? Hiervoor zijn VU-brede afspraken nodig.

De focus in deze visie ligt op leerpaden binnen de VU. Tegelijkertijd zien we veel mogelijkheden voor samenwerking met andere (internationale) instellingen. Ook dan zijn afspraken tussen instellingen over termijnen, verantwoordelijkheden en financiën noodzakelijk.

4.1.8 WERKDruk EN MIDDELEN

We realiseren ons goed dat de werkdruk hoog is en faculteiten en diensten moeten prioriteren. Op korte termijn kost flexibilisering tijd. Er zijn stimuleringsmiddelen en investeringen nodig als we echt werk willen maken van de flexibiliseringsmogelijkheden die bij de VU passen.

Enkele zaken waar financiële kaders voor nodig zijn:

- afspraken over financiële verrekening tussen instellingen en faculteiten;
- duidelijkheid over hoe we omgaan met kosten en baten bij onbekostigd onderwijs en onbekostigde doelgroepen in bekostigd onderwijs, ofwel het scheiden van de eerste en derde geldstroom;
- ondersteuning bij het opstellen van duurzame financiële businesscases voor bijvoorbeeld deeltijdopleidingen

4.1.9 KWALITEITSZORG

Voor crossdisciplinaire leerpaden en vrije programma's moeten de verantwoordelijkheden voor de kwaliteitszorg helder zijn. Voor niet-geaccrediteerd onderwijs voor professionals en modulair onderwijs is een helder kwaliteitskader nodig, ook op het niveau van modules en microcredentials.

Disclaimer: we hebben ook te maken met randvoorwaarden die landelijk (voor ons) worden bepaald, denk aan ons financieringsstelsel en de WHW.

4.2 ROADMAP VOOR DE IMPLEMENTATIE VAN DE VISIE

Kijkend door het venster naar 2030 zien we doelen voor 2025 en 2030 om de VU Visie op flexibilisering van onderwijs te realiseren. Deze stappen betreffen in ieder geval:

4.2.1 KORTETERMIJNDOELEN (2023-2025)

Doelen voor de korte termijn zijn:

- Uitwerken van de VU Visie op Flexibilisering in voorstellen voor beleid, om de visie stapsgewijs en in samenhang met andere relevante beleidsdossiers waar te maken. Andere relevante beleidsdossiers zijn: de visie op toetsing, beleid voor studeren met een functiebeperking, strategisch instroombeleid, visie op post-initieel onderwijs (LLO), etc. Hier hoort als vanzelfsprekend een herijking van de visie op Onderwijslogistiek voor Flexibel Onderwijs FLOW bij.
- Opstellen van een roadmap naar 2030 waarin we op basis van de beleidsvoorstellen onder andere pilots formuleren om flexibilisering stapsgewijs in te voeren. Het streven is om in 2025 deze pilots (zoals cross-overtracks) te starten.

4.2.2 LANGETERMIJNDOELEN (2025-2030)

Doelen voor de lange termijn zijn:

- Op basis van de pilotevaluaties voeren we vanaf 2025 flexibilisering van onderwijs steeds breder in; faculteiten zijn in de lead.
- Op basis van de pilotevaluaties en toekomstige ontwikkelingen herijken we in aanloop naar 2030 de Visie op flexibilisering van onderwijs.

Visie op basis van de huidige inzichten en context

Deze visie is niet in steen gebeiteld voor de eeuwigheid. We verwachten dat we in de toekomst nieuwe vormen van flexibilisering kiezen en faciliteren. In relatie tot de vastgestelde visie op flexibele onderwijslogistiek (FLOW) lijkt het ons als werkgroep daarom verstandig wel alle vijf de uitgewerkte studentroutes te kunnen ondersteunen. In welke mate en in welk tempo dit nodig is, is op basis van deze visie nog niet te zeggen.

BIJLAGE 1. OVERZICHT GESPREKSPARTNERS

FACULTEITEN

Datum	Faculteit	Wie?
03-02-2022	AUC	Michiel van Drunen (Director of Education AUC)
11-02-2022	BETA	Jacqueline van Muijlwijk (Portefeuillehouder Onderwijs BETA), Patricia Lago (Opleidingsdirecteur BETA) en Marlous Blankesteijn (Opleidingsdirecteur BETA)
15-02-2022	FGB-FRT	Arie Zwiep (Portefeuillehouder Onderwijs FRT), Gerdien Bertram (Opleidingsdirecteur FRT) en Mariëtte Huizinga (Opleidingsdirecteur FGB)
24-02-2022	SBE-FGW	Mirella Kleijnen (Portefeuillehouder Onderwijs SBE) en Ronald Kroeze (Opleidingsdirecteur FGW)
15-03-2022	ACTA-GNK	Christa Boer (Portefeuillehouder Onderwijs GNK), Etiënne Verheijck (Portefeuillehouder Onderwijs ACTA) en Mirjam van Strien (Opleidingsdirecteur en Teamleider strategie en beleid bij GNK)
11-05-2022	RCH-FSW	Jacobien Rutgers (Portefeuillehouder Onderwijs RCH) en Ellen Bal (Opleidingsdirecteur FSW)

DIENSTEN

Datum	Dienst	Wie?
09-06-2022	SOZ	Karin Bijker (hoofd Studentontwikkeling), Anfaira Doest (hoofd Studentenadministratie), Frieda Schaufeli (Student Wellbeing Officer) en Esmee Paques (International Office)
19-05-2022	FCO / SOZ	Dirk Jan Durieux (projectleider Optimale Onderwijsplanning 2030), Marlous van de Koppel (beleidsmedewerker FCO)

EXTERN

Datum	Organisatie	Wie?
01-04-2022	Exeter University	Mike Dobson (former dean Flexible Combined Honnours Programme)
03-06-2022	Hogeschool van Amsterdam	Lucie te Lintelo (Beleidsadviseur Onderwijs)
14-06-2022	Universiteit Utrecht	Astrid Teunissen (Beleidsadviseur Onderwijs)
12-07-2022	Open Universiteit	Nadine Rooijackers (Directeur Expertise Centre Education)

FOCUSGROEPEN STUDENTEN

Datum	Titel
08-04-2022	Focusgroep #1
11-04-2022	Focusgroep #2

GESPREKKEN STUDIEADVISEURS

Datum	Faculteit
16-05-2022	Studieadviseurs RCH, FGB, FGW
31-05-2022	Studieadviseurs Accountancy, FSW

Groep Leergang Onderwijskundig Leiderschap 2021

Contactpersonen voor de werkgroep: Maiza Campos Ponce (BETA) en Mirjam van Strien (GNK).

OVERIG

Datum	Titel
17-05-2022	Strategische Conferentie
30-06-2022	Toetsing denkrichting STOK (Feedback)
16-08-2022	Toetsing denkrichting kernteam TOV (Feedback)

BIJLAGE 2. OVERZICHT BRONNEN

(ADVIES)RAPPORTEN

Leergang Onderwijskundig Leiderschap. (2021-2022). *Flexibilisering binnen de VU vanuit didactisch Perspectief* (intern adviesrapport aan rector).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2019). *Houdbaar voor de toekomst. Strategische Hoger Onderwijs Agenda*. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/12/02/strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek>

Onderwijsraad. (2021). *Later selecteren, beter differentiëren*. Geraadpleegd van: <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2021/04/15/later-selecteren-beter-differentieren>

PwC. (2018). *Life Long Learning in The Netherlands: How to stay relevant in the digital age*. Geraadpleegd van: <https://www.pwc.nl/nl/assets/documents/pwc-lifelong-learning-in-the-netherlands.pdf>

Sociaal-Economische Raad. (2016). *Verkenning en werkagenda digitalisering; Mens en technologie: samen aan het werk*. Geraadpleegd van: <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2016/mens-technologie.pdf>

SURF Versnellingsplan 2019-2022.

SURF. (2015). *Tendrapport open en online onderwijs 2015: Perspectieven op ontwikkelingen binnen het Nederlandse hoger onderwijs*. Geraadpleegd van: https://www.surf.nl/files/2019-02/tendrapport-open-en-online-onderwijs-2015_web.pdf

Versnellingsplan. (2020). *Impact van flexibele studentroutes op onderwijslogistiek*. Geraadpleegd van: <https://www.versnellingsplan.nl/Kennisbank/impact-flexibele-studieroutes/>

Versnellingsplan. (2022). *Flexibilisering in het hoger onderwijs: Studentbehoeften*. Geraadpleegd van: <https://www.versnellingsplan.nl/Kennisbank/flexibilisering-in-het-onderwijs-studentbehoeften/>

Versnellingsplan. (2022). *Regie op leermaterialen: Naar een nationale aanpak digitale en open leermaterialen. Versie 1*. Geraadpleegd van: <https://www.versnellingsplan.nl/Kennisbank/verklaring-nationale-aanpak-digitale-en-open-leermaterialen/>

OVERIG

[Aurora | European University Alliance \(aurora-universities.eu\)](https://aurora-universities.eu/).

Macron, E. (2017). *Sorbonneverklaring*.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2016). *Handreiking pilots flexibilisering hoger onderwijs*. Geraadpleegd van: <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/goed-georganiseerde-school/thema-flexibilisering/achtergrondinformatie/ocw-handreiking-pilots-flexibilisering-hoger-onderwijs.pdf>

Schuwer, R. (2017). *Open onderwijs: van commitment naar actie* (essay). Geraadpleegd van de Rijksoverheid website: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/weblogberichten/2017/open-onderwijs-van-commitment-naar-actie>

Van Leersum, N. K., Van Valkenburg, W. F., & Mudde, R. F. (2021). De lerende als rode draad: Weten wat de (werkende) student nodig heeft. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 28(2), p. 32-37.

Vrije Universiteit Amsterdam. (2021). *Onderwijsvisie Vrije Universiteit*. Geraadpleegd van: <https://vu.nl/nl/onderwijs/meer-over/onderwijsvisie>

Vrije Universiteit Amsterdam. (2022). *Visie op Onderwijslogistiek voor Flexibel Onderwijs (FLOW)*.

Wessels, O. et al. (2021-04), *Ongekende kansen, de kracht van Europese samenwerking*.